

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte

Profesionālā bakalaura studiju programma "Sākumizglītības skolotājs"

SINTIJA KUIVA

**Uzmanības noturības sekmēšana 3. vecumposma bērniem
pirmsskolas izglītības iestādē pasaku iepazīšanas procesā**

Bakalaura darbs

Darba vadītājs:

Pasniedzēja

Mg. Paed.

Jolanta Kriščune

Akadēmiskais amats

Zinātniskais

Vārds, uzvārds

Paraksts

/ akadēmiskais grāds

BAUSKA 2024

Anotācija

Uzmanības noturības sekmēšana 3. vecumposma bērniem pirmsskolas izglītības iestādē pasaku iepazīšanas procesā

Darba autore: Sintija Kuiva

Zinātniskā vadītāja: Jolanta Krisčune

Bakalaura darba apjoms: 53 lpp., 1 tabula, 16 attēli, 1 pielikums, 51 izmantoti literatūras avoti.

Bakalaura darba ietvaros tika pētīts bērnu uzmanības noturības sekmēšanas iespējas 5-6 gadu vecumā. Tika veikta teorētiskā literatūras analīze par uzmanību, bērnu vecumposma īpatnībām un iespējām uzlabot bērnu uzmanības spējas, izmantojot pasakas. Veicot pētījumu, tika secināts, ka bērnu uzmanības spējas tiek labāk attīstītas, ja pasaku iepazīšanas procesā tiek izmantotas viedās tehnoloģijas - video.

Atslēgas vārdi: Uzmanības skaidrojums, 3. vecumposma raksturojums, uzskatāmā mācīšanās, stāstu stāstīšanas metode, pasakas

Pētījuma mērķis: Izpētīt pasaku izmantošanu 5 – 6 gadu vecu bērnu uzmanības sekmēšanā

Pētījuma uzdevumi:

1. Izpētīt un analizēt uzmanības veidus, raksturīgās īpašības.
2. Izpētīt 3. vecumposma bērnu uzmanības īpatnības.
3. Veikt pētījumu par uzmanības sekmēšanu, izmantojot pasakas iepazīšanas procesu.

Pētījuma hipotēze: Pasaku iepazīšanas procesā uzmanības noturība tiks sekmēta, ja pedagogs pārzin uzmanības noturības paņēmienus un izmantos bērnu interesēm, pieredzei atbilstošas pasakas.

Pētījuma metodes:

1. Novērošana;
2. Eksperiments.

Pētījuma bāze:

Pirmsskolas izglītības iestāde “X” un “Y”, 35 bērni, vecumā no 5 - 6 gadiem

Annotation

Promoting attention retention to children of the third developmental stage during the fairy tale exploration process in preschool

Author: Sintija Kuiva

Scientific Supervisor: Jolanta Kriščune

Bachelor's Thesis Volume: 53pages, 1 table, 16 images, 1 appendice, 51 references used.

The research in this bachelor's thesis investigates the possibilities of promoting attention retention in 5-6-year-old children. A theoretical analysis of the literature on attention, age-specific characteristics of children, and methods to enhance children's attention abilities using fairy tales was conducted. The study concluded that children's attention skills are better developed when digital technologies, such as videos, are used during the process of introducing fairy tales.

Keywords: Explanation of attention, characteristics of the 3rd developmental stage, visual learning, storytelling method, fairy tales.

Research Goal: To explore the use of fairy tales in promoting attention retention in 5-6-year-old children.

Research Tasks:

1. To explore and analyze the types and characteristics of attention.
2. To investigate the attention-related peculiarities of children in the 3rd developmental stage.
3. To conduct a study on promoting attention retention through the process of introducing fairy tales.

Research Hypothesis: Attention retention will be promoted during the fairy tale introduction process if the teacher is familiar with techniques to maintain attention and uses fairy tales that are aligned with the children's interests and experiences.

Research Methods:

1. Observation
2. Experiment

3. **Research Base:**

Preschool educational institutions “X” and “Y”, 35 children aged 5-6 years.

Saturs

Ievads	6
1. Uzmanība pedagogu, psihologu un filozofu atziņās.....	8
1.1 Uzmanības vispārīgs raksturojums.....	8
1.2. 3.vecumposma bērnu uzmanības raksturojums	13
1.3. Pedagoģiskie paņēmieni uzmanības noturēšanai	22
2. Pasakas-uzmanības noturības sekmētājas 3. vecumposma bērniem pirmsskolā.....	27
2.1.Pasaku raksturojums	27
2.2. Pasaku izmantošanas iespējas uzmanības noturības sekmēšanai	30
3. Uzmanības noturības sekmēšana pirmsskolā, izmantojot pasakas pedagoģiskajā procesā.....	34
3.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums	34
3.2. Praktiskais darbs ar bērniem	46
Secinājumi	48
Literatūras un avotu saraksts	50
Pielikumi.....	55

Ievads

Šobrīd ikviena cilvēka ikdienas dzīvē arvien straujāk un straujāk ienāk jaunās jeb viedās tehnoloģijas, kuru mērķis ir atvieglot ikviena cilvēka dzīvi, sniegt iespēju augt un attīstīties intelektuāli, kā arī sniegt iespēju izklaidēties. Straujā informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un interneta pakalpojumu attīstība ir veicinājusi to, ka ikviens indivīds var piekļūt neierobežotam informācijas apjomam. Ikvienam, kas prot lietot savā ikdienā telefonu, planšeti vai datoru ir iespēja socializēties caur kādu no sociālajām platformām. Arī globalizācijas process ir kļuvis daudz straujāks. Līdz ar tehnoloģiju attīstības, straujiem soļiem esam pietuvojušies tam, ka cilvēka ikdienā paralēli tehnoloģijām ienāk arī mākslīgais intelekts. Jau šodien ir pieejamas daudzas programmas un lietotnes, kas ļauj izmantot mākslīgo intelektu, gan kā informācijas avotu, gan kā sarunu biedru. Ir ļoti skaidri iezīmējies tas, ka sabiedrības kopējā kultūra mainās no kaligrāfiskās kultūras uz digitālo kultūru (Rubene, 2024).

Digitālās kultūras sava veida fenomens ir tas, kas ikviens indivīds var izmantot tehnoloģiju sniegtās iespējas, jo īsti nav nepieciešama ne lasīt prasme, ne prasme zināt alfabētu, atliek vien ar pirkstu "braukāt" pa viedierīces ekrānu, lai piekļūtu informācijai. Tas, ka vairs nav nepieciešamas zināšanas par alfabētu un lasītprasmes attīstību ir veicinājis to, ka sabiedrības jaunākajiem pārstāvjiem ir savā veidā zudusi motivācija un interese mācīties. Digitālās kultūras raksturīga iezīme ir tas, kas bērniem viena no attīstītākajām maņām ir redze, ko sekmējusi ir tehnoloģiju pieejamība. Otra iezīme, kas ir attīstījusies, ka šodienas bērnam ir attīstīts ieradums veikt vairākas darbības jeb uzdevumus vienlaicīgi, kas savukārt ir atstājis nevēlas sekas uz bērna uzmanības spējām. Uzmanības spējas tiek sadalītas un nav noturīgas. Turklāt intensīva tehnoloģiju izmantošana ar laiku bērnam veido izteiktu atkarību no grafikas (Ahmet, 2021).

Šis straujās pārmaiņas un arī fakts, ka bakalaura darba autore uzsākot studijas, ir izvēlējusies mainīt profesionālo darbības jomu no telekomunikāciju nozares uz izglītības sfēru, ar vien vairāk veido pārdomas par cilvēku spēju korekti, adekvāti savā ikdienas dzīvē iekļaut jaunās tehnoloģijas, kā arī adaptēties noteiktiem apstākļiem un spēju saglabāt uzmanību noteiktām lietām. Uzsākot darba gaitas pirmsskolas 3. vecumposma bērnu grupā, bakalaura darba autore novēroja to, cik izaicinoši ir noturēt bērnu uzmanību mācību procesam. Līdz ar to autore arvien vairāk aizdomājās par to, kas ietekmē bērnu uzmanību, kā attīstīt to un kas spēj sekmēt tās noturību, lai pirmsskolas 3. vecumposma bērns sekmīgāk apgūtu nepieciešamās prasmes un veiksmīgāk sagatavotos tālākajam mācību procesam.

Bakalaura darba temats ir "Uzmanības noturības sekmēšana 3. vecumposma bērniem pirmsskolas izglītības iestādē pasaku iepazīšanas procesā".

Bakalaura darba **objekts** ir uzmanības noturība 3. vecumposma bērniem pirmsskolas izglītības iestādē. Savukārt bakalaura darba **priekšmets** ir pasaku iepazīšanas process. Bakalaura darba autores izvirzītais darba objekts un priekšmets palīdz izpētīt, izanalizēt to, kā bērna uzmanības noturība tiek veicināta konkrētā aktivitātē, kas šajā gadījumā ir pasaku iepazīšanas process.

Bakalaura darba **mērķis** ir izpētīt, kā pasaku iepazīšanas process – dažādas aktivitātes, metodes vai pieejas var attīstīt un veicināt 3. vecumposma bērnu uzmanības noturību. Darba autores pieņēmums ir tāds, ka pasaku iepazīšanas process ir efektīvākais līdzeklis, lai bērnam palīdzētu attīstīt uzmanības spējas un rosināt, saglabāt bērnu interesi par mācību procesu.

Pētījuma uzdevumi:

4. Izpētīt un analizēt uzmanības veidus, raksturīgās īpašības.
5. Izpētīt 3. vecumposma bērnu uzmanības īpatnības.
6. Veikt pētījumu par uzmanības sekmēšanu, izmantojot pasakas iepazīšanas procesu.

Pētījuma metodes:

1. Novērošana;
2. Eksperiments.

Pētījuma bāze:

X novada pirmsskolas izglītības iestāde, 16 bērni, vecumā no 5 - 6 gadiem

1. Uzmanība pedagogu, psihologu, filozofu atziņās

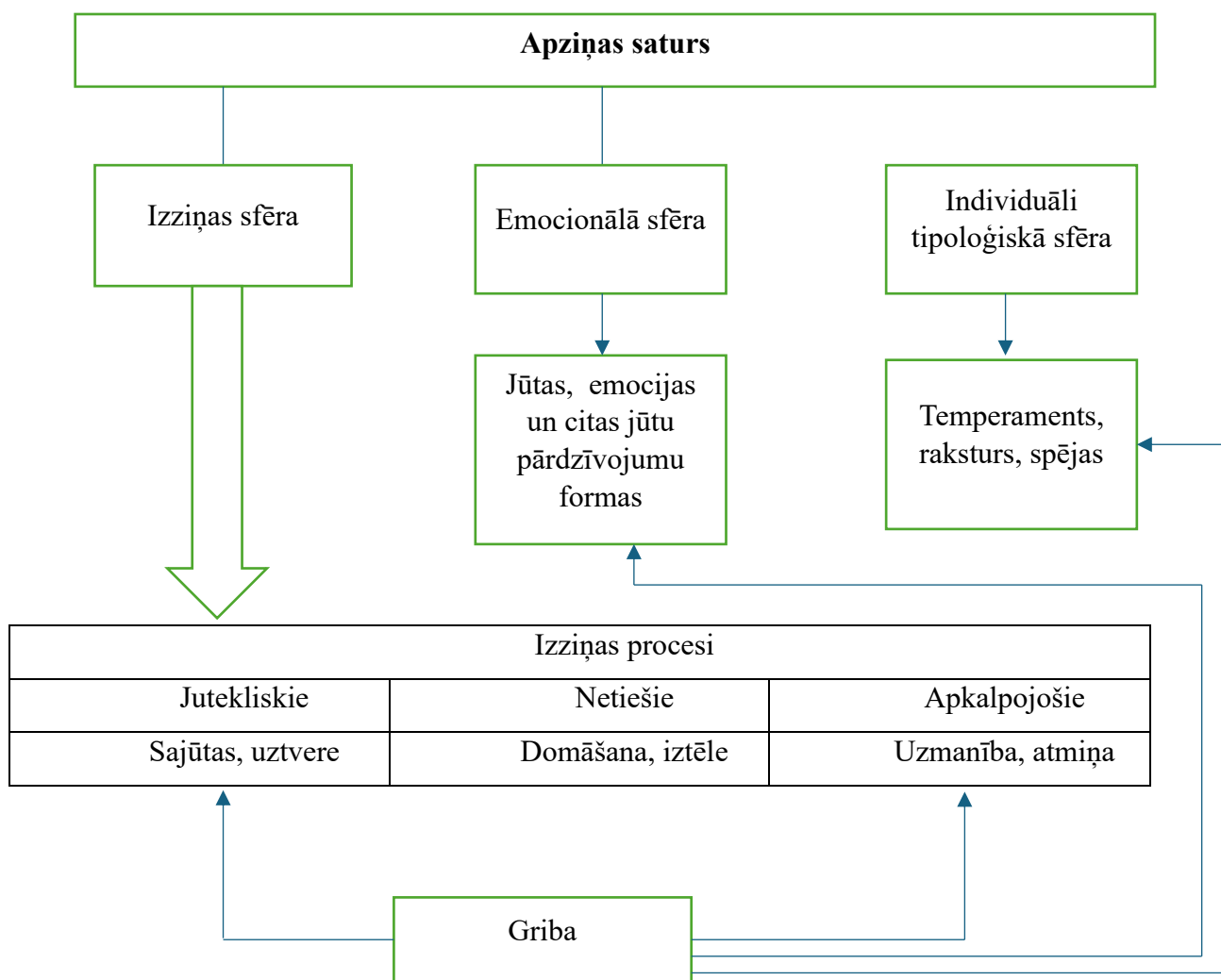
1.1. Uzmanības vispārīgs raksturojums

Bakalaura darba autore sava darba ietvaros pievēršas šodien tik aktuālam aspektam kā attīstīt, saglabāt un noturēt uzmanību. Straujās attīstības un notikumu veicinātājs ir globalizācija, interneta un viedo ierīču ienākšana katra indivīda ikdienas dzīvē un iespēja dzīvot divās telpās vienlaicīgi – analogajā un digitālajā (Rubene, 2024). Patreiz vairs ikdiena nav iedomājama bez mobilā tālruņa, planšetes un datora klātesamības. Bez ievēriņas nevar atstāt faktu, ka lielākai daļai bērnu (84%) ir pieejams internets un vienai trešdaļai dators un internets ir pieejams guļamistabā (Miltuze, 2016). Balstoties uz savu personīgo pieredzi, bakalaura darba autore vēlas atzīmēt faktu, ka kopš viņas bērnības ir pagājuši aptuveni 30 gadi, kas nepārprotami iezīmē straujās pārmaiņas, kas ir notikušas. Vēl aptuveni 30 gadus atpakaļ bērns auga vidē, kur izklaide bija drukātās grāmatas, pa retam televīzijas pārraides un rotaļāšanās brīvā dabā (darba autore bērnību pavadīja lauku vidē). Savukārt šodien drukātās grāmatas un retās televīzijas pārraides ir aizstātas ar brīvi pieejamajiem interneta resursiem, kuru izmantošanā vairs nav noteicoša bērna spēja pazīt burtus vai lasīt. Pietiek ar to, ka bērns spēj savās rokās noturēt viedierīci un ar pirkstu “braukt” pa ekrānu, tādējādi piekļūstot neierobežotam, nekontrolētam informācijas apjomam. Līdz ar to arvien aktuālāks paliek jautājums par to, kā digitālajā pasaulē dzīvojošais bērns spēj attīstīt, noturēt uzmanību. Turklāt cilvēkam pietiekami attīstītas uzmanības spēja šodienas pasaulē ir liela vērtība, jo tieši uzmanība ir tā, kas atlasa cilvēkam vajadzīgo informāciju no visa pieejamā klāsta un kontrolē nepieciešamās informācijas saglabāšanu. Uzmanību var salīdzināt ar gaismas kūli, jo gaismas kūli tieši tā pat kā uzmanību var novirzīt uz dažādiem priekšmetiem, tādējādi padarot tos redzamus. Turklāt priekšmetu izziņas procesā, tieši uzmanība ir tā, kas nodrošina cilvēka apziņas pāriešanas un koncentrēšanu no viena priekšmeta uz citu (Vorobjovs, 2000).

Digitālās kultūras neatņemama sastāvdaļa ir viegla piekļuve liela informācijas apjomam (Rubene, 2024). Turklāt tehnoloģiju un interneta attīstība cilvēkam ikdienā nodrošina piekļuvei kā dzirdamai, izlasāmai, tā arī vizuālai informācijai. Šīs izmaiņas ir veicinājušas to, ka ikviena cilvēka ikdiena tiek aizvadīta kairinājumu pilnā vidē, kas nodrošina gan izklaidi, gan iespēju mācīties un apgūt jaunas iemaņas. Savukārt jaunu iemaņu un prasmju apguvē nozīmīgu lomu ieņem spēja koncentrēt un noturēt uzmanību, kas ir komplekss un sarežģīts izziņas process un tas nepastāv pats par sevi atsevišķi. Cilvēka spēja noturēt/koncentrēt uzmanību ir cieši

saistīta ar cilvēka motivāciju, gribu, uztveri, ieradumiem, dienas kārtību, uzturu un fiziskajām aktivitātēm (Hari, 2024). Spēja noturēt uzmanību ir ļoti nozīmīga loma cilvēka attīstībā – kā fiziskajā, emocionālajā, tā arī intelektuālajā.

Bakalaura darba autore vēlas akcentēt to, ka cilvēks ir vienīgā būtne uz planētas, kam piemīt psihi augstākā pakāpe – apziņa. Svarīgs fakts ir tas, ka cilvēkam apziņa veidojas līdz ar runas apguvi un tās saturu veido vairākas sfēras (sk.1.attēlu).

1.attēls. Cilvēka apziņas veidošanās

(Vorobjovs, 2000)

Izziņas procesi ir cilvēka apziņas veidošanas apakš elementi, kurus iedala jutekliskajos, netiešajos un apkalpošajos. Būtiski ir ņemt vērā, ka izziņas procesa apkalpojošais elements ir uzmanība (Vorobjovs, 2000). Līdz ar to uzmanības attīstības un noturības spējas ieņem būtisku lomu ikkatra cilvēka dzīvē. Uzmanības noturības spēju attīstība spēlē būtisku lomu šodienas tik ļoti strauji mainīgajā pasaulē. Uzmanība ir cilvēka uzvedības un izziņas process, kur uzmanības

spēju selektīva koncentrēšana jeb dalīšana, nodrošina, ka cilvēks spēj vienu informācijas aspektu uztvert, ignorējot citu uztveramu informācijas avotu. (Lasītmācīšana viegli un ar prieku: Rokasgrāmata skolotājiem, 2015). Uzmanības spēju attīstība un pilnveidošana ir kļuvusi ārkārtīgi svarīga.

Runājot par izziņas procesu, bakalaura darba autore vēlas pieminēt filozofijā izmantoto jēdzienu “par sevi”. Ar šo jēdzienu tiek skaidrots sekojošais - ja izziņas procesā koncentrējas uz “lietu par sevi”, tad cilvēka sajūtas ir tās, kas nodod informāciju smadzenēm, kā arī atspoguļo to, kas cilvēkā jau ir no sākta gala (Lauksmans, 1999). Tātad lai arī cilvēks sākumā nepiedzimst ar apziņu, tomēr cilvēkā ir dabiski iestatītas īpašības, kas to mudina izzināt pasauli, apgūt jaunas lietas un attīstīties.

Labākas izpratnes veidošanai par to, kas ir uzmanība un kas to ietekmē, ir jāaplūko tās skaidrojums no dažādiem skatu punktiem. Medicīnā uzmanība tiek raksturota kā apziņas koncentrācija, tas ir, apziņas lauka sašaurināšanās un koncentrēšanās uz kādu uztvertu vai iedomātu objektu. Uzmanība ir visu garīgo un fizisko darbību priekšnoteikums. Tiek nošķirta neapzināta un apzināta uzmanība. Neapzināta uzmanība ir reflektīva – tas nozīmē, ka uzmanība pret ārējās vides objektiem ir bez apzinātas iniciatīvas. Savukārt apzinātu uzmanību izraisa apzināta iniciatīva vai gribas piepūle. Darba/uzdevuma izpildes laikā, kad uzmanība neapzināti tiek novirzīta uz kādu blakusesošu objektu, indivīds to var apzināti atgriezt atpakaļ pie veicamā uzdevuma. Uzmanības fizioloģiskais pamats ir smadzeņu spēja veicināt noteiktas aktuālās informācijas ieplūšanu no sensorajiem orgāniem (redze, dzirde, garša, oža, tauste) uz augstākiem smadzeņu nodalījumiem, vienlaikus aizkavējot citas informācijas ieplūšanu caur asinsrades orgānu un limbisko sistēmu, kā arī spēja aktivizēt smadzeņu garozā struktūras, kurām atkarībā no situācijas ir jāapstrādā ienākošā aktuālā informācija.¹

Psihologijā uzmanība tiek skatīta kā prāta (garīgās darbības, apziņas) izvēlētais virziens un fokuss uz fiziskās realitātes objektu - īstu notikumu, priekšmetu, kā arī tā īpašībām vai ideālu objektu - pieredze, notikuma/objekta reprodukcija, spriedumu. Uzmanībai ir svarīga funkcija cilvēka uzvedības un izziņas veidošanā, kas ļauj atlasīt un apstrādāt būtiskāko informāciju - ātri orientēties vides pārmaiņām, kā arī koncentrēt prāta resursus svarīgu mērķu sasniegšanai. Psihologijā uzmanība tiek uzskatīta par universālu psihisku parādību un tiek saprasta kā apziņas koncentrācijas psihiska funkcija (Breslavs, 1999). Psihologijā uzmanības jēdziena skaidrojums ir vairāk saistīts ar personas prātu, kā arī uzmanība tiek skatīta kā psihiska parādība.

Pedagoģijā uzmanība tiek skaidrota kā spēja vizīt un koncentrēt apziņu, personas izziņas aktivitātei, kas ļauj labāk orientēties mainīgos apstākļos un virza uz nozīmīgu mērķu

¹ https://medicine.lv/raksti/uzmaniba_pme

sasniegšanu. Svarīgi ir tas, ka uzmanība sekmē patiesu/skaidru uztveri. Uzmanības veids var būt kā tīša uzmanība, kas liecina par to, ka tā tiek mērķtiecīgi (apzināti) virzīta uz noteiktu objektu, tā arī netīša jeb spontāna uzmanība. Dažiem cilvēkiem (atkarībā no viņu personiskajām īpašībām, vecuma u.c.) ir atšķirīga uzmanības noturīguma pakāpe, kā arī spēja uzmanības lokā vienlaikus ietvert vairākus objektus (Beļickis, Blūma, Koķe, Markuss, Skujiņa, Šalme, 2000).

Savukārt filozofijā uzmanība tiek skatīta kā psihiskās darbības virzība uz konkrētu objektu. Tātad personas uzmanība aktivizējas, ja tai ir interese par objektu jeb ir interesanti. Piemēram, jo lielāka ir interese par noteiktu objektu/informāciju, jo lielāka uzmanība tam tiek pievērsta. Turpretim aktivizējoties uzmanībai uz objektu/informāciju, tiek stimulēta interese par noteiktu objektu/informāciju. Rezultātā veidojas sasaiste starp uzmanību un interesi, kas ir tiešas un atgriezeniskas sakarības attiecība: 1. interese stimulē uzmanību; 2. uzmanība modina interesi (Vedins, 2011).

Apskatot uzmanības skaidrojumus bakalaura darba autore secina, ka uzmanība ir:

- apziņas koncentrācija, kur noteicošā ietekme ir indivīda fizioloģijai un smadzeņu darbībai;
- prāta virziens un fokuss uz fizisku objektu, kas ir apziņas koncentrācijas psihiska funkcija;
- spēja virzīt un koncentrēt apziņu izzināšanas aktivitātei;
- psihiskās darbības virzība uz konkrētu objektu, kas saistās ar interesi par to;
- starpnieks starp indivīda uztveri un saņemtās informācijas apstrādi smadzenēs.

Līdz ar to var secināt, ka personas spēja pievērst vai noturēt uzmanību uz priekšmetu/objektu, kas ir: ārēji jeb fiziski – notikumu apkārtējā vidē; iekšēji jeb emocionāli – emocijas, pārdzīvojumi.

Uzmanība ir komplicēts process, kur nav viena skaidra mehānisma, kas ietekmē to, cik ļoti uzmanību spēj noturēt vai koncentrēt cilvēks. Lai gan viens no uzmanības piesaistes būtiskiem aspektiem ir cilvēka interese par objektu. Pamatojoties uz iepriekš apkopoto informāciju, skaidri saprotams ir tas, ka uzmanību var apzināti trenēt, atbilstoši cilvēka vecumposmam. Līdz ar to rodas jautājums, kā to labāk darīt, ņemot vērā kairinājumus, kas atrodas kā apkārtējā vidē, tā arī iekšēji katrā indivīdā.

Būtiski ir ņemt vērā to, ka uzmanība pēc sava nozīmes tiek iedalīta kā tīšā, netīšā un pēc tīšā uzmanība:

- Tīšais jeb patvaļīgais uzmanības veids nosaka, ka ir nepieciešama aktīva indivīda gribas piepūle, lai izvirzītais mērķis tiktu sasniegts.
- Netīšais jeb nevilšais uzmanības veids nosaka, ka pretēji paša subjekta nodomiem, tā uzmanība tiek saistīta ar ārējo kairinājumu (notikumu, objektu) palīdzību.

Koncentrēšanās un uzmanības virzība uz notikumu objektu ir nevilša, netīša. Šāda veida uzmanību stimulē tādi fiziskie raksturojumi kā pēkšņums, intensitāte, ilgums, neparastums, telpiskais novietojums. Uzmanības veids pēc sava būtības ir pasīvs, jo nenotiek indivīda gribas piepūle.

- Pēctīšās uzmanības veids nosaka, ka ir apzināti pieņemti mērķi, tik to sasniegšanai nav nepieciešama speciāla gribas piepūle, jo mērķis ir pats par sevi nozīmīgs subjektam vai ar mērķi saistītās darbības ir jau automatizētas (Breslavs, 1999).

Pētot uzmanību kā procesu, ir jāņem vērā tās īpašības. Uzmanības kvalitatīvo saturu veido tādas īpašības kā:

- apjoms – cik priekšmetus/objektus cilvēks spēj aptvert īsā laikā (0,1-0,01 sekundē). Uzmanības apjoms ir atkarīgs gan no uztveramo objektu/priekšmetu izvietojuma struktūras, gan no cilvēka uzmanības individuālajām īpatnībām un darbības specifikas.

- svārstīšanās – apziņas procesa pārņemšana no viena objekta uz otru objektu, kas notiek neapzināti. Uzmanības svārstīšanos nosaka katra cilvēka smadzeņu nervu šūnu darbības īpatnības. Šo uzmanības īpašību cilvēks nevar ietekmēt, jo tā ir atkarīga no ierosmes un aiztures procesa ātruma un intensitātes, kas notiek nervu šūnās.

- pārslēgšanās – laika brīdis, kas cilvēkam ir nepieciešams, lai uzmanību apzināti virzītu no viena objekta uz citu. Šo īpašību ietekmē cilvēka individuālās īpatnības, galvenokārt temperaments. Turklāt vēl viena svarīga nianse ir cilvēka vecums, piemēram, mazi bērni uzmanību no vienas darbības uz citu var pārslēgt 10 un vairāk sekundēs.

- koncentrācija – cilvēka iedziļināšanās pakāpe konkrētajā objektā un novēršanās no citiem kairinātājiem. Cilvēka spēja koncentrēt uzmanību tikai vienai darbībai. Šo īpašību cilvēks var attīstīt, pildot dažādus uzdevumus.

- noturīgums – raksturo cilvēka apziņas noturēšanas stiprumu un stabilitāti ilgākā laika posmā uz priekšmetiem. Šī uzmanības īpašība attīstās cilvēkam visa mūža garumā.

- sadalīšana – prasme virzīt un sadalīt uzmanību uz vairākiem priekšmetiem/objektiem vienlaicīgi. Arī šo īpašību cilvēks attīsta visa mūža garumā (Vorobjovs, 2000; Vedins, 2011).

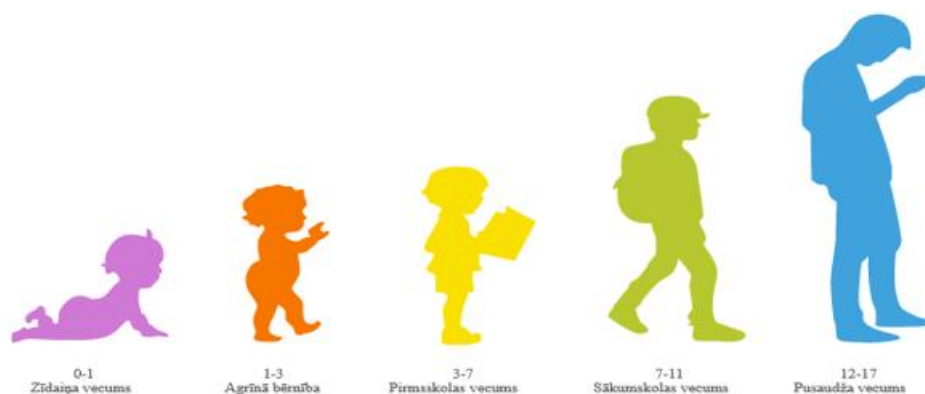
Bakalaura darba autore secina, ka uzmanība ir jāaplūko kā psihi process, kas sevī ietver spēju koncentrēties uz reāliem vai ideāliem objektiem. Turklāt uzmanībai ir liela nozīme cilvēka uzvedības organizēšanā un izziņas aktivitātēs. Spēja noturēt uzmanību ir sava veida atslēga tam, lai indivīds spētu organizēt savu uzvedību, kā arī cik lielā mērā spēs apgūt jaunas lietas, attīstīt savus talantus un intelektu. Bakalaura darba autore arvien skaidrāk saprot, ka spēja noturēt uzmanību ir ļoti būtiska izziņas procesā, jo uzmanība nodrošina spēju, kas ļauj operatīvi orientēties apkārtējā vidē, kā arī sasniegt svarīgus mērķus. Uzmanībai var tikt piemērots dažāds raksturojums un tās izpausmes varbūt gan kā aktīva un mērķtiecīga, gan arī nepatvaļīga vai

pasīva izpausme. Savukārt atkarībā no apstākļiem un indivīda personības īpatnībām, uzmanība var būt gan tīša, gan netīša.

Ņemot vērā, ka uzmanība ir komplicēts izziņas process, kura attīstība sākas jau brīdī kad cilvēks piedzimst, tad ir svarīgi saprast un apskatīt kādas ir uzmanība attīstības īpatnības noteiktā vecuma posmā, lai saprotamāks ir tas, ko pirmsskolas vidē var darīt pedagogs uzmanības sekmēšanai apmācību procesā.

1.2. 3. vecumposma bērnu uzmanības raksturojums

Cilvēka mūžs ir kā noteikta laika nogriežņi, ko sauc par vecumposmiem. Skaidrības labad ir jāņem vērā, ka vecumposmi ir vecuma intervālos nosacīti ierobežotas cilvēka attīstības stadijas kā fiziskās, tā garīgās. Turklāt šīm attīstības stadijām ir raksturīgas noteiktas fizioloģiskās un psiholoģiskās pārmaiņas (Skujiņa, 2000). Zemāk redzamajā attēlā (sk. 2. attēlu)² par bērna vecumposmiem ir redzami vecuma izteiksmē izteiktie laika nogriežņi jeb cilvēka vecumposmi no zīdaiņa vecuma līdz pusaudžu vecumam.

2.attēls. Bērna vecumposmi

Bakalaura darba autore savā uzmanības lokā tomēr patur arī attīstības psiholoģijas zinātnieku izveidoto vecumposmu iedalījumu, kas sastāv no 9 dzīves gaitas iedalījumiem jeb cilvēka dzīves posmiem:

1. Prentālais posms – no apaugļošanas brīža līdz dzimšanai;

² <https://drosaberniba.lv/emacibas/kursi/modulis-1>

2. Zīdaiņa vecums – pirmais dzīves gads; pirmo dzīves mēnesi dēvē par jaundzimušā posmu;
3. Mazbērna vecums – otrais un trešais dzīves gads;
4. Pirmsskolas vecums jeb agrīnās bērnības posms – no 3 līdz 6/7 gadiem;
5. Sākumskolas vecums jeb vidējais bērnības posms – no 6/7 līdz 11/12 gadiem;
6. Pusaudžu un jauniešu posms – no 11/12 līdz apmēram 18/19 gadiem;
7. Agrīnais pieaugušā vecums – aptuveni no 20 līdz 40 gadiem;
8. Vidējais pieaugušā vecums – aptuveni no 40 līdz 60/65 gadiem;
9. Seniora vecums – aptuveni virs 65 gadiem (Sebre, Miltuze, 2022).

No augstāk minētajiem 9 vecumposmiem, bakalaura darba ietvaros tiek skatīts pirmsskolas vecums jeb agrīnās bērnības posms. Lai arī attīstības psiholoģijā šis posms tiek definēts no 3 līdz 6/7 gadu vecumam, bakalaura darba ietvaros šis definētais vecums posms tiek sašaurināts līdz vecumam, kas ir 5-6. gadi, atbilstoši Skola2030 publicētajam 3. vecumposma iedalījumam (Skola2030). Cilvēku dzīves vecumposmu robežšķirtnes ir aptuvenas un dinamiskas, līdz ar to precīzi pateikt, kur beidzas viens vecumposms un sākas nākamais nav tik vienkārši, jo to vecumposmu izveidi ietekmē bioloģiski, psiholoģiski, vēsturiski un sociokulturāli aspekti (Sebre, Miltuze, 2022).

L. Vigotskis uzskatīja, ka bērna uzmanības attīstība ir cieši saistīta ar bērna uzvedības/rakstura attīstību. Ar brīdi, kad bērns piedzimst, sāk veidoties bērna uzmanības attīstības vēsture. Svarīgi ir tas, ka bērnam sākotnējā uzmanība tiek attīstīta caur dabiskajiem refleksiem, kas tiešā veidā ir saistīta ar bērna ģenētiku (Rieber, Robinson, 2004). No kā varam secināt, ka sākotnēji bērna uzmanība ir spontāna. Tas ir, bērna uzmanību var piesaistīt kā skaņa, tā jauna rotaļlieta, krāsa. Veidojot kopsavilkumu, ir jāsecina, ka sākotnēji bērna uzmanību var piesaistīt jeb kas, kas raisa bērna interesi. Savukārt, bērnam pieaugot, turpina attīstīties arī bērna uzmanība. Turklāt tieši agrīnā vecumposmā sāk veidoties dalītā uzmanības, kas turpina attīstīties bērnam pieaugot un attīstot savas spējas. Situācijā, ja bērna uzmanība tiek dalīta visu laiku, tad bērns nekvalitatīvāk apstrādā iegūto informāciju (Plebanek, Sloutsky, 2017).

Bakalaura darba autore vēlas vērst uzmanību uz 3 svarīgākajām cilvēka attīstības jomām, atbilstoši attīstības psiholoģijai:

1. Fiziskā attīstība aptver indivīda ķermeņa attīstību kopumā, kā arī noteiktu fizioloģisku procesu attīstību saistībā ar smadzeņu darbību, sensoriem procesiem, kustībām un vispārējo veselības stāvokli.
2. Kognitīvā attīstība ietver uztveri, atmiņu, domāšanu, mācīšanos, uzmanības noturību, valodas un runas attīstību, spriešanas spējas un kreativitāti (Zakharova V., Maydankina, Zakharova L., 2020).

3. Sociāli emocionālā attīstība rāda, kā mainās indivīda priekšstati un pārlicības par sevi un citiem, kā attīstās viņa spējas konstruktīvā veidā atpazīt, paust un kontrolēt savas emocijas, kā veidojas spēja izprast citu cilvēku emocijas un būt empātiskam, kā mainās attiecības ar vecākiem, draugiem un citiem cilvēkiem.

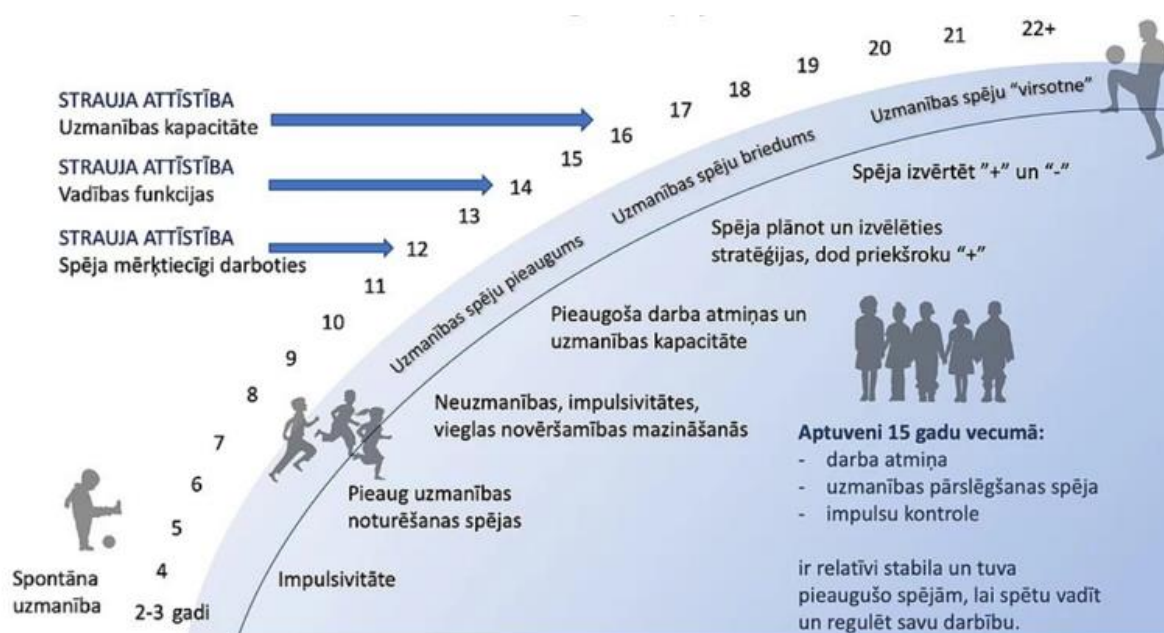
Katru no minētajiem attīstības aspektiem var aplūkot atsevišķi, tomēr tie visi ir savstarpēji saistīti (Sebre, Miltuze, 2022). Lai arī katru no jomām var skatīt atsevišķi, bakalaura darba autore tomēr uzskata, ka tās ir jāskata savstarpējās kopsakarībās.

Pilnīgākas izpratnes veidošanai par to kā uzmanības noturību attīstīt pirmsskolas 3. vecumposma bērniem ir jāatceras, ka uzmanība ir daļa no kognitīvā jeb izziņas procesa. Zemāk redzamajā attēlā (sk. 3. attēlu)³ par uzmanības un citu kognitīvo spēju attīstību, bakalaura darba

4. autore gūst apliecinājumu tam, ka uzmanības spējas mainās līdz ar vecumu. Pirmsskolas bērniem nav attīstīta ilgstoša uzmanības noturība, jo uzmanības noturības procesi bērniem šajā posmā vēl tikai attīstās (Zakharova V., Maydankina, Zakharova L., 2020).

L.Vigotskis ir skaidrojis, ka no brīža, kad bērns ir piedzimis, uzmanības attīstības pamatu veido bērna organiskais augšanas process, nervu aparāta un bērna funkciju nobriešana un attīstība. Šis process ir līdzīgs uzmanības evolucionārajai attīstībai no zemākajiem organismiem uz augstākajiem organismiem, kur tā novērota ar vislielāko skaidrību. Īsti pareizi nav teikt, ka bērna pieaugšanas un uzmanības evolūcija ir viens un tas pats process. Tomēr uzsvars ir uz to, ka šie procesi ir līdzīgi pēc attīstības veida: gan tur, gan šeit uzmanības kā noteiktas uzvedības funkcijas attīstības pamatā ir organiska attīstība jeb nobriešana līdzīgiem nervu procesiem. Šis process, kas ieņem dominējošo vietu bērna pirmajā dzīves gadā, neapstājas, tas turpinās arī turpmāk no bērna vecuma un pat cilvēka visas dzīves laikā (Л.С.Выготский, 2005). Bērnam no 2-3 gadu vecumam vairāk dominē tieši spontānā uzmanība. Sasniedzot 4 gadu vecumu – uzmanības process notiek vairāk izrietot no impulsivitātes. Savukārt no 5-7 gadu vecumam, bērnam sāk pieaugt uzmanības noturēšanas spējas, kas savukārt apliecina to, cik būtiski ir tieši pirmsskolā tās turpināt attīstīt un pilnveidot (Vanags, 2019).

³ <https://skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/uzmaniba-domasanas-lime>

3.attēls. Uzmanības un citu kognitīvo spēju attīstība

Arī veiktais pētījums par bērnu uzmanību, apliecina, ka bērna spēja noturēt uzmanību ir atkarīga no viņa vecuma. Pēc vidējā aprēķina, ir noteikts, ka uzmanības noturība pieaug no 3-5 minūtēm par katru dzīves gadu. Piemēram, pirmsskolas mācību iestādes audzēkņa uzmanības noturība vidēji var būt 15 līdz 20 minūtes. Turklāt spēja noturēt uzmanību ir atkarīga no katra bērna individuālās attīstības un uzdevuma interesantuma (Lengel, Kuczala, 2010).

Pirmsskolas vecuma bērnu attīstība notiek vairākās jomās vienlaicīgi: intelektuālajā, emocionālajā, fiziskajā. Atbilstoši Montessori pieejai, bērns vecumā no 3-6 gadu vecumam sāk mācīties apzināti. Savukārt tas nozīmē, ka bērns sāk izmantot apzināti absorbējošo prātu. Bērns sāk uzdot jautājumus kā un kāpēc. Jautājumi kā un kāpēc liecina par to, ka bērns vēlas saprast. Turklāt šajā posmā bērnu sāk interesēt citas kultūras, pasaules kartes, valsts karogi un to formas. Bērnā sāk attīstīties interese par lasīšanu, rakstīšanu un matemātiku. Montessori pieejā tiek skaidrots, ka bērns vecumā no 3-6 gadu vecumam cenšas klasificēt sajūtas, ko ir apguvis no piedzimšanas līdz 3 gadu vecumam (Deivisa, 2020).

Pirmsskolas vecumposmā bērnu attīstību sāk noteikt ne tikai ģimene un tas kādā situācijās atrodas pats bērns, bet arī attiecības ar citiem bērniem. Nozīmīgu lomu sāk ieņemt sociālā vide, caur ko bērns iepazīst sociālās attiecības, pieaugušo darbības veidus. Turklāt bērnam šajā vecumā attīstās vēlme piedalīties pieaugušo dzīvē un kļūt patstāvīgam. Likumsakarīgi ir tas, ka par bērna vadošo darbību kļūst – sižetiskās lomu rotaļas, kuru laikā bērns patstāvīgi modelē pieaugušo attiecības un un dzīvi (Kalvāns, 2018; Baltušīte, 2006, VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018).

Bērnā 4-7 gadu vecumā turpina attīstīties visi iekšējie orgāni. Ir pilnveidojusies kustību koordinācija, attīstījusies plaukstas muskuļi, kas ļauj bērnam noturēt zīmuli, veikt precīzās darbības ar plaukstām un sasiet mezglu (Anspoka, Z., Cernova, E., Lanka, A., Helmane, I., Alsberga, M., Antiņa, I., ..., Volāne, E., 2016). Trešā vecumposma bērniem 5 – 6 gadu vecumam vienlaicīgi turpinās vai uzsākas attīstības process vairākās jomās, kas tiešā vai netiešā veidā ietekmē arī bērna uzmanības noturības spēju attīstību.

Valodas attīstība – bērnam valoda kļūst par domāšanas un saskarsmes līdzekli, kā arī par apzinātas izpētes līdzekli, kur izpēti veic pats bērns, jo bērns sāk mācīties lasīt un rakstīt. Bērnā pieaug vārdu krājums no 1000-1100 vārdiem līdz pat 2500-3000 vārdiem. Vārdu krājuma apmēru ietekmē bērna dzīves apstākļi un saskarsmes pieredze ar vecākiem. Paralēli bērnam attīstās gramatiskās iemaņas vārda un frāzes uzbūves likumsakarību apguve, līdz ar to bērns pats sāk veidot vārdus un teikumus, kas veicina, ka bērna veidotie vārdi un teikumi ir ļoti oriģināli. Bērns pakāpeniski attīsta spēju atstāstīt izlasīto tekstu, aprakstīt attēlu un citiem cilvēkiem saprotamā valodā pastāstīt par saviem iespaidiem, ko guvis no teksta vai attēla. Bērnā valodā caur monologiem un stāstiem sāk parādīties vēstījumi, caur ko bērns citiem pavēsta ne tikai par jaunapgūto lietām, bet arī dalās ar savām domām, iespaidiem, idejām un pārdzīvojumiem. Saskarsmē ar vienaudžiem bērnā runā attīstās norādījumu došana citiem un tajā pašā laikā pašam novērtējums par sevi. Šajā vecumposmā vēl saglabājas egocentriskā runa, kas bērnam palīdz plānot un kontrolēt savas darbības turpinās (Kalvāns, 2018; Baltušiņa, 2006; VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018; Svence, 1999).

Uztveres attīstība – uztvere kļūst apzinātāka, mērķtiecīgāka. Uztverei piemīt šādas darbības: novērojums, aplūkošana un meklēšana. Nozīmīga loma bērnā uztveres attīstībā ir runai. Redzamos priekšmetus var nosaukt un var uzskaitīt atsevišķas priekšmetu īpašības. Bērns sāk izprast jēdzienus: mazāks – lielāks, vairāk -mazāk, kas ir attiecināmi uz priekšmetiem. Uztveres attīstības procesā vēl ir liela loma objektu tēliem, jo uztvere pamatojas uz redzētajiem tēliem. Lai arī bērns nespēj vēl izprast sakarības par vielas daudzumu, tilpumu, bērns tomēr spēj pamanīt priekšmetu ārējās pazīmes turpinās (Kalvāns, 2018; Baltušiņa, 2006; VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018; Svence, 1999).

Domāšanas attīstība – bērnā darbīgo domāšanu nomaina tēlainā domāšana. Bērns spēj veikt loģiskā balstītas operācijas, lai arī vēl nav izpratnes par objektu iekšējām likumsakarībām. Loģisko operāciju izpildes iespējamība pastāv, ja: bērns ir iegaumējis uzdevumu un ir to sapratis, bērnam ir iespēja iztēloties uzdevuma noteikumus, jo šie priekšnoteikumi ir tie, kas bērnu rosina risināt uzdevumu, kas ir saprotams un interesants. Lai arī bērnam turpina strauji attīstīties runas līmenis un jēdzienų apguve, tomēr pirmsskolas vecumposmā vispārīgais

domāšanas līmenis vēl nav pietiekami attīstījies. Šis process bērnam vēl turpinās (Kalvāns, 2018; Baltušīte, 2006; VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018).

Atmiņas attīstība – pirmsskolas vecumā atmiņas attīstība top par dominējošo psihisko funkciju, kā rezultātā bērns ļoti viegli spēj atcerēties dažādus materiālus. Vienīgi šajā vecumā atmiņa ir netīša rakstura, kas nozīmē, ka bērnam nav mērķis kaut ko iegaumēt. Tajā pat laikā bērna atmiņā paliek interesanti tēli un notikumi. Būtiski, ka paralēli attīstās apjēgtā atmiņa un mehāniskā. Lai arī pēc četrus gadus vecuma bērnam sāk attīstīties tīša atmiņa, mērķtiecīga informācijas iegaumēšana notiek tikai atsevišķās situācijās. Šajā laikā bērns sarežģītu informāciju spēj apgūt caur rotaļu. Atmiņa šajā vecumposmā iekļaujas bērna personības veidošanas procesā turpinās (Kalvāns, 2018; Baltušīte, 2006; VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018; Svence, 1999).

Emocionālās sfēras attīstība – raksturīgas mierīgas emocijas bez afektīvām izpausmēm. Bērna uztvere vairs nav tik emocionāla, salīdzinot ar iepriekšējo vecumposmu. Bērna emocionālie procesi kļūst līdzsvarotāki, lai gan pati bērna dzīve ir emociju piesātināta, jo viss notikumi un dzīve kopumā šajā posmā tiek uztverta ļoti emocionāli. Neskatoties uz to, ka emocionālie procesi kļūst līdzsvarotāki, bērna dzīve ir emocionāli piesātināta. Dzīve un notikumi tiek uztverti ļoti emocionāli, tādēļ dienas beigās bērnam var rasties spēku izsīkums. Interesanti ir tas, ka pirmsskolas vecumposmā bērns spēj iepriekšparedzēt emocijas kā savas, tā arī pieaugušā. Šajā posmā bērnam attīstās izpratne par savas rīcības pareizību vai sliktumu. Svarīgi ir, lai šajā posmā bērns no pieaugušā saņemtu novērtējumus, kas ir orientēti uz viņa emocionālo iztēli, nevis apzinību. Bērnam šajā posmā mainās emocionālo procesu struktūra, kas kļūst apvaldītāka. Emociju izpausmes vairs nav tik asas. Bērnu emociju loks paplašinās, kas sekmē labāku sadarbību ar citiem. Lai arī pašas emocijas bērnam šajā vecumā kļūst apvaldītākās, tad bērnam veicamās darbības vēl arvien saistās ar spilgtām emocijām. Ja paredzētā darbība nebūs emocionāli spilgta priekš bērna, bērns var zaudēt interesi par darāmo. Šajā posmā bērna darbībām gan attiecībā uz skolas dzīvi, gan mājas dzīvi ir jābūt saistītām ar emocijām, lai bērns turpinātu darboties (Kalvāns, 2018; Baltušīte, 2006; VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018). Motivācijas sfēras attīstība – bērnam izveidojas ierobežotājmotīvu hierarhija, kur svarīgākais ir pozitīvs vērtējums un uzslava, nākamais ir sods, kas vairs nav tik iedarbīgs motīvs un visbeidzot - bērna dotie solījumi pašam sev. Bērna impulsīvās vēlmes tiek bremsētas, ja ir pieaugušā klātesamība, savukārt, ja bērns ir vienatnē, tad bērna uzvedība ir brīva un impulsīva. Pirmsskolas vecumposmā bērnam parādās jauni motīvi personības struktūrā: panākumu, sacensības un morālēs normu motīvs. Bērna personības attīstībā lielu lomu ieņem panākumu motīvs. Bērns sāk apgūt ētikas normas, kur mūcās novērtēt pats savu rīcību un to pakļaut vispārpieņemtajām normām. Svarīgi ir atzīmēt, ka šajā vecumposmā bērns

spēj novērtēt svešu rīcību – citu bērnu, filmu vai literatūras varoņu rīcību, ja tie ir simpātiski pašam bērnam. Šajā posmā bērna morālās normas spēcīgi ietekmē bērna paša emocionālā sfēra. Bērnam morāles normu apguve un socializācija notiek labāk, ja ir emocionāli labs kontakts ar vecākiem (Kalvāns, 2018; Baltušīte, 2006; VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018).

Pašapziņas attīstība – bērnam pirmsskolas vecumposma vidū sāk attīstīties pašvērtējums. Savas rīcības vērtēšana svarīgu lomu ieņem bērna vecāki un viņu vērtējums par bērna rīcību. Līdz 7 gadu vecuma bērnam pašvērtējums ir paaugstināts, kas ir pozitīvi, jo tādā veidā sekmē to, ka bērns iesaistās situācijās, darbībās, kā arī apgūst jaunas lietas. Bērna pašvērtējuma attīstība ir cieši saistīta ar vecāku novērtējumu un attiecībām ar bērnu darboties (Kalvāns, 2018; Baltušīte, 2006; VISC Speciālās izglītības nodaļa, 2018).

Detalizētāk raksturojot pirmsskolas bērna attīstības īpatnības ir jāpiemin Ž.Piažē, kas intelektuālajai attīstībai noteica 4 stadijas: sensomotorā, pirmoperāciju, konkrēto operāciju un formāli loģisko operāciju stadiju. Katra no šīm stadijām atbilst noteiktai vecuma grupai. Bērniem, kas ir vecuma no 2-7 gadiem, spēkā ir pirmoperāciju stadija. Šīs stadijas būtiskākā iezīme ir tā, ka notiek simboliskās domāšanas attīstība. Bērni ar domas tēlu palīdzību spēj iztēloties objektus un parādības. Vecumam no 4 līdz 7 gadiem, pēc Ž.Piažē ir pirmsoperāciju stadijai nākamais posms – intuitīvā fāze. Bērniem kļūst aizvien nozīmīgāka valoda, pieaug pastiprinājuma loma. Šajā fāzē bērni:

1. Ir spējīgi veidot priekšmetu grupas vai kategorijas, tik ne vienmēr to spēj apzināties;
2. Ir spējīgi saprast loģikas sakarības, līdzīgi kā pieaugušie;
3. Ir spējīgi darboties ar skaitļa jēdzienu;
4. Sāk apgūt nezūdamības sakarības, bērns sāk saprast, ka neatkarīgi no formas, kāds lielums ir un paliek nemainīgs (Špona, 2006).

Emocionālās attīstības jomā, saskaņā ar E.Eriksonu, ka bērni 4-5 gadu vecumā atrodas trešajā stadijā, kas nosaka, ka bērni prot un var brīvi pārvietoties. Bērns iekļaujas darbībās un rotaļās, tādejādi modelējot dzīves situācijas. Šajā posmā lielu lomu spēlē vecāku sniegtais atbalsts un rīcība attiecībā pret bērnu. Ja bērnam tiek dota izvēlēties sev tīkamu darbības veidu, ļauj sapņot un sniedz atbildes uz bērna interesējošajiem jautājumiem, tad bērnam nostiprinās iniciatīva. Savukārt, ja vecāku darbības ir pretējas iepriekš minētajam, tad bērnam attīstās vainas apziņa, atsevišķos gadījumos agresivitāte un atriebība. Jāpievērš ir uzmanība ir arī ceturtajai stadijai, kas ir no 6-12. gadu vecumam. Šajā stadijā bērniem parādās interese par lietu uzbūvi, kā tās apgūt un pielāgot, kā mācīties un kā veikt darbu. Turpinās nepieciešamība pēc vecāku pozitīvas iesaistes, kas atbalsta bērnu, tādejādi sekmē bērna interesi par iespējamo nākotnes profesiju. Veidojas īpašības, kas nepieciešamas sociālā darba pieredzes apgūšanai. Savukārt

negatīva attieksme pret bērnu veicina nepilnvērtības izjūtu, kas atstāj ietekmi uz tālākā attīstību un bērna raksturu (Špona, 2006).

Emocionāli vesela bērna izaudzināšana mūsdienās ir aizvien sarežģītāks uzdevums. Plašsaziņu līdzekļu ietekme, kultūras spiediens, ka bērniem ir jāpieaug ātri un ekonomiska rakstura problēmas, ar kurām spiesti cīnīties daudzu vecāki, - tas viss ik dienu pārbauda ģimenes spēkus. Agrīnos gados iesakņotie mīlestības pamati ietekmē bērna dotības mācīties un lielā mērā nosaka informācijas uztveres spēju. Skolu sāk apmeklēt daudz slikti sagatavotu bērnu – viņi emocionāli nav gatavi mācīties. Vispirms bērnam jāsasniedz atbilstošs emocionālā brieduma līmenis, tikai tad viņš spēj efektīvi mācīties vecumgrupai piemērotā līmenī.

Vecāki ir bērna pirmie un visvarīgākie skolotāji. Daudzi vecāki sargā bērna galveno nodarbi – spēlēšanos, bet mācīšanos attālina līdz pirmklasnieka vecumam. Taču maziem bērniem patīk mācīties. Viņi piedzimuši ar dabiskām izglītošanās slāpēm, un, ja vecāki ar dažādiem paņēmieniem necenšas tās iznīdēt vai mazināt, tās aizvien saglabājas stipras. Uzmanīgi vērojot zīdaiņus un tikko staigāt sākušus mazuļus, kļūst skaidrs, ka lielākoties viņu aktivitātes nav tikai bērnu spēles. Mazie strādā pie jaunu prasmju apguves: veļas no vēdera uz muguru, rāpo, slienas kājās, tausta, sajūt un izgaršo apkārtējo pasauli.

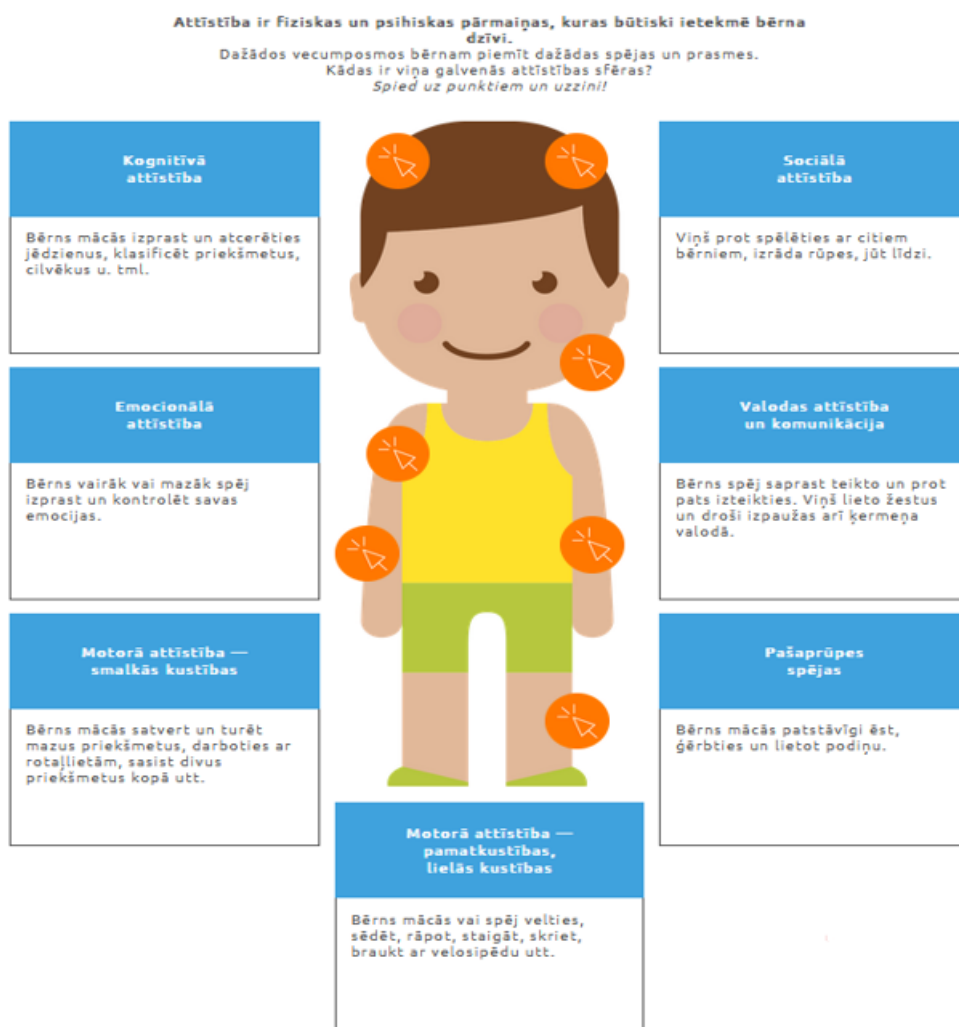
Pasauli bērni atklāj ar piecu maņu palīdzību. Redzes, dzirdes, taustes, garšas un smaržas pilna vide baro dabiskās alkas pētīt un mācīties. Valodas attīstība lielā mērā ir atkarīga no pieaugušo mutiskiem stimuliem bērna pirmajos dzīves gados. Tādejādi bērnu dabisko tieksmi mācīties stiprina runāšana ar viņiem un iedrošinājums izrunāt vārdus. Šā procesa sastāvdaļas ir uzmundrinājums vārdu izrunāšanā un nepareizas izrunas labošana. Šādā bagātīgā mutvārdu vidē pildās vārdu krājums un attīstās prasmes izteikties pilniem teikumiem. Vēlāk šo prasmi bērni iemācās izmantot jūtu, emociju un vēlmju izteikšanai. Ja mājas vide nesniedz pamata intelektuālos stimulus, vēlāk bērnam varētu būt grūtības mācībās un prognoze viņa izglītošanās pilnveidē ir slikta. Skolas programmas irniecīga kompensācija nestimulējošai mājas videi (Čepmens, Kempbels, 2017).

Attēlā (sk. 4. attēlu)⁴ ir uzskatāmā veidā attēlota informācija par bērna attīstības galvenajām sfērām:

- Kognitīvā attīstība;
- Emocionālā attīstība;
- Sociālā attīstība;
- Valodas attīstība un komunikācija;
- Motorā attīstība – smalkās kustības;

⁴ <https://drosaberniba.lv/emacibas/kursi/modulis-1>

- Motorā attīstība – pamatkustības, lielās kustības;
- Pašaprūpes spējas.

4.attēls. Bērna attīstības galvenās sfēras

No izlasītās literatūras bakalaura darba autore ir secinājusi, ka 3. vecumposms ir īpaši nozīmīgs attīstības posms, kam raksturīgas sekojošas īpatnības:

1. Zinātkāre un eksperimentēšana – bērni šajā vecumposmā ir zinātkāri, vēlas aktīvi izpētīt apkārtējo pasauli. Bērniem ir interese par dažādiem eksperimentiem un spēlēm, kas ļauj izprast to, kā darbojas dažādas lietas.
2. Ikdienas sadzīves prasmes – bērni sāk apgūt pamatus tam, kas ir nepieciešams, lai veiktu vienkāršas ikdienas aktivitātes, piemēram, pašapkalpošanās, uzkopšanas prasmes, sociālās prasmes.

3. Diena kārtība/struktūra un rutīna – bērniem šajā vecumposmā vieglāk ir tad, ja ikdienas solis ir strukturēts, ir kaut kādi rutīnas uzdevumi. Bērniem ir svarīgi zināt, kas dienas laikā viņiem ir gaidām, kādā secībā notiks dienas aktivitātes.

4. Spēles un sociālā mijiedarbība – šajā vecumposmā bērniem spēles ir galvenais veids, kā tie mācās un attīstās. Bērni labprāt spēlējas gan paši, gan ar citiem bērniem. Spēlēšanās veicina sadarbību un sociālo mijiedarbību.

5. Attīstās uztvere un fantāzija – bērniem šajā vecumposmā ir spēcīga fantāzija, kas ļauj viegli iztēloties lietas, situācijas, kā arī patīk iesaistīties dažādās fantāziju spēlēs un aktivitātēs.

6. Mijiedarbība un attiecību veidošana – šajā vecumposmā bērniem sāk veidoties emocionālās saites ar vecākiem un ar citiem cilvēkiem.

Izprotot noteiktā vecumposma īpatnības un to, kas ar bērnu notiek konkrētajā brīdī, var atrast efektīvākās metodes no pedagogijas puses, lai sekmētu bērna noturības attīstību. Ir jāsaprot, ka pedagogiskajiem paņēmieniem ir jāatbilst bērna interesēm noteiktajā vecumposmā. Tik paralēli nevar aizmirst par to, ka bērnu audzināšanā ir jāņem vērā divas puses, viena - notikušās kultūras izmaiņa un tas, ka digitālā kultūra rada papildus kairinājumus bērnam un viņa spējām noturēt uzmanību, jo aktīvāk tiek attīstīta tieši pasīvā uzmanība, nevis aktīvā uzmanības. Savukārt no otras puses - pirmskolas likumiskos mērķus un uzdevumus, kas ir jāsasniedz, lai bērnu atbilstoši sagatavotu sabiedrības vajadzībām.

1.3. Pedagoģiskie paņēmieni uzmanības noturēšanai

Bērnu audzināšana ir nesaraujami saistīta ar cilvēku sabiedrības attīstību, jo audzināšana kā funkcija radās vienlaicīgi ar sabiedrības izveidi. Līdz ar to audzināšana pastāvēs, kamēr pastāv sabiedrība kā tāda. Turklāt audzināšanas veidus vienmēr noteica un noteiks pastāvošās sabiedrības vajadzības. Tas arī nozīmē, ka audzināšana visu laiku ir mainīga (Jurgena, 2002). Pirmsskolas vecuma bērna spējas noturēt uzmanību ir izaicinošas, jo tās bērnam turpina attīstīties un veidoties. Turklāt ir vērts paturēt prātā, ka uzmanības noturēšana ir komplicēts process, ko ietekmē kā fiziskā vide, tā arī emocionālais stāvoklis. Bērnam pieaugot, turpina attīstīties smadzeņu darbība, bērna fiziskais ķermenis un bērna spēja apzināties un izprast savas emocijas. Lai sekmētu bērna uzmanības noturēšanas spējas, ir jāsaprot, ka pirmsskolas vecuma bērns, smadzeņu fizioloģisko īpatnību dēļ, nespēj uztver vienlaikus lielu informācijas apjomu. Turklāt bērna psihe nav vēl gatava pašam mācību procesam. Secinājums ir, ka pārāk liela bērna noslogošana mācībām var nesekmēties ar vēlamo rezultātu (Labkovskijs, 2021). Šie ir izaicinoši aspekti, kas jāņem vērā pirmsskolas skolotājam.

Ministru kabineta noteikumos Nr. 716, ir noteikti 5 uzdevumi izglītības satura īstenošanai pirmsskolā:

1. sekmēt vispusīgu bērna attīstību, ievērojot viņa vajadzības, intereses, spējas un pieredzi un liekot pamatus vērtībās balstītu ieradumu veidošanai;

2. attīstīt bērna sociālās un emocionālās prasmes, kas ietver sevis, savu emociju, domu un uzvedības apzināšanu, spēju saprast citus un veidot pozitīvas attiecības;

3. attīstīt kritisko domāšanu, prasmi pieņemt atbildīgus lēmumus, jaunradi un uzņēmējspēju, sadarbības, pilsoniskās līdzdalības un digitālās prasmes;

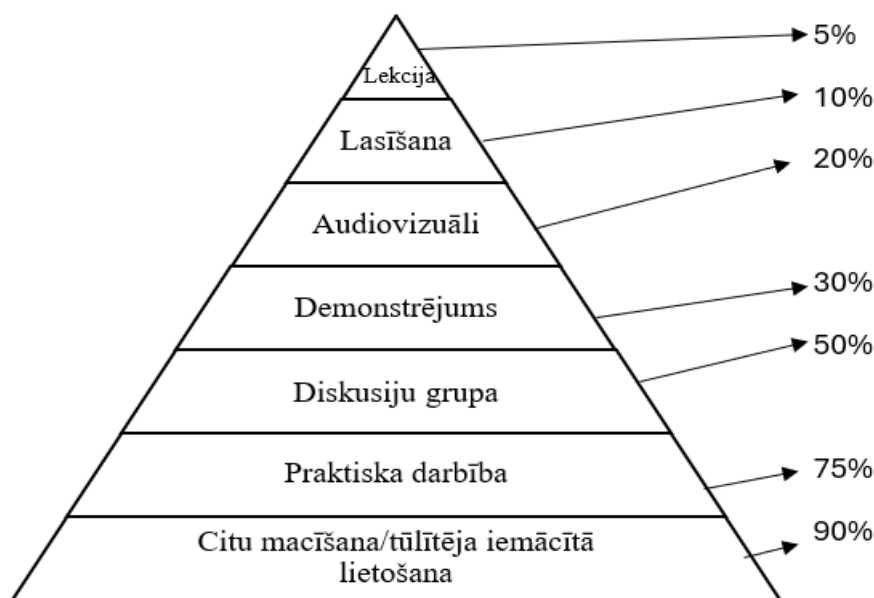
4. veidot prasmi pamatus mācību jomās – valodu, sociālā un pilsoniskā, kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā, dabaszinātņu, matemātikas, tehnoloģiju, veselība un fiziskā aktivitāte;

5. nodrošināt bērnam iespēju sagatavoties pamatizglītības ieguvei (Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem, 21.11.2018., 3., likumi.lv).

Analizējot izvirzītos izglītības satura īstenošanas uzdevumus un paturot prātā digitālā laikmeta specifiku un radītos ikdienas kairinājumus, bakalaura darba autorei ir pilnīgi skaidrs, ka svarīgi ir panākt, lai bērnam mācības ir interesantas, bet tai pašā laikā jāprasa, lai bērni precīzi izpildītu arī neinteresantus uzdevumus. Tas dotu rezultātu tam, ka bērniem tiktu attīstīta kā pasīvā, tā arī aktīvā uzmanība, kuru, kaut arī bērniem tā ir vāja, tomēr var un vajag attīstīt un nostiprināt ar vingrināšanu (Ušinskis, 1980).

Ņemot vērā, ka 5-6 gadu vecuma bērnam svarīgas ir kļuvušas sociālās attiecības, tad pirmsskolas mācību procesā svarīga loma ir skolotājam. Bērna uzmanības veiksmīgākai nodrošināšanai, svarīgu lomu mācību procesa gaitā ieņem skolotājs, kuram ir jānodrošina bērnam interesants un saistošs mācību process. Skolotājam vairs nepietiek mācību procesa gaitā izmantot tikai ortodoksālās 3R prasmes (saruna, krīts, tāfele vai saruna, zīmulis, papīrs), bet gan mūsdienu skolotājam jābūt labi sagatavotam pasniegt informāciju bērnam saistoši, interesanti un saprotami (Kivunja, 2013). Turklāt klases pārvaldīšanas un skolēnu uzmanības nodrošināšanai svarīga loma ir arī telpā nodrošināt skolotāja tuvumu un mobilitāti (Margeviča-Grinberga, Šūmane, 2020).

Kā redzams, zemāk ievietotajā attēlā (sk. 5. attēlu), tad vislabāk informācija tiek uztverta un atmiņā paliekoša ir tajā, gadījumā, ja iemācītās zināšanas tālāk tiek nodotas citām personām vai arī tiek pielietotas uzreiz praksē. Šādā veidā iegūtās zināšanas atmiņā paliek 90% apmērā. Ja pēc informācijas nodošanas tiek veikts praktiskais darbs, tad atmiņā paliek 75%, savukārt vismazāk atmiņā paliek, ja tiek lasīta lekcija (5% no dzirdētā).

5.attēls. Aptuvenais atmiņā saglabāšanas daudzums

(Sausa, 2006)

No tā tiek secināts, ka mācību procesā ir jāiekļauj iespēja bērniem pēc dzirdētās informācijas uzreiz pašiem darboties vai iegūtās zināšanas nodot tālāk citai personai. Saprotams ir tas, ka pirmsskolas vecuma bērni nolasītu lekciju nespēj uztvert, līdz ar to mācību procesa organizēšanā ir jāizvēlas metodes, kas gan palīdz sasniegt mērķi, gan atbilst bērnu sagatavotības līmenim, interesēm, aktivitātēm un savstarpējām attiecībām. Ir vērts izvēlēties mācību metodes, kas veido ērtu vidi bērnam, sekmē bērna mācīšanās prieku un vietu bērna izaugsmei, ļauj bērnam mācīties, izmantojot visas maņas, ir orientētas uz sadarbību starp bērnu un skolotāju, turklāt skolotājs mācību procesā var mainīt lomas, kļūstot gan par novērotāju, gan konsultantu, tiek veicināta pastāvīga mācīšanās un individualizācija, ir ieinteresēts un darbojas aktīvi, gūst zināšanas un apgūst prasmes, bērns var veido savu attieksmju/vērtību sistēmu, attīsta radošumu un sadarbības prasmes un ļauj gūtās zināšanas pielietot praksē (Anspoka, Z., Cernova, E., Lanka, A., Helmane, I., Alsberga, M., Antiņa, I., ..., Volāne, E., 2016). Tādēļ kā vienu no pedagoģiskajām metodēm digitālās paaudzēs audzināšanā, bakalaura darba autore uzskata uzskatāmā mācīšanās metodi, kas ļautu sekmēt bērnu uzmanības noturību. Uzskatāmā mācīšanās ir tāda mācīšanās, kas pamatojas nevis uz abstraktiem priekšmetiem un vārdiem, bet uz konkrētiem tēliem, kurus bērns tieši uztver vai nu mācību procesā skolotāja vadībā, vai arī ir pirms tam uztvēris patstāvīgos novērojumos, tā ka skolotājs atrod bērna dvēselē jau gatavu tēlu un uz tā pamatojas savā mācīšanās darbā. Uzskatāmā mācīšana atbilst bērnu

psiholoģiskajām īpatnībām, jo bērni domā “formās, skaņās, krāsās, sajūtās”. Uzskatāmā mācīšana sekmē skolēnu domāšanas un runas attīstību (Ušinskis, 1980). Bakalaura darba autore gan vēlas piebilst, ka mācīšanas procesā pedagoģiskās metodes/paņēmienu ir jākombinē. Lai arī uzskatāmā mācīšanās no vairākiem aspektiem ir piemērots pedagoģiskais paņēmiens/metode, tas nenozīmē, ka tas būs efektīvākais visos gadījumos un mācību procesos.

Uzskatāmās mācīšanās būtība ir mācīšanās ar priekšmetiem. Tieši pirmskolas vecuma bērni vislabāk apgūst zināšanas, ja strādā/darbojas ar konkrētiem priekšmetiem, materiāliem un parādībām. Brīdī, kad bērnam tiek dota iespēja darboties, manipulēt, aiztikt un sajūst priekšmetus, bērnam tiek nodrošināta iespēja labāk saprast jēdzienus un sakarības, salīdzinot ar abstraktām mācību metodēm.

Mācīšanās un zināšanu ieguve ir tiešā veidā saistīta ar bērnu spēju pārslēgt, sadalīt uzmanību. Turklāt kā jau iepriekš apskatījām, tad bērna uzmanība attīstās pakāpeniski līdz ar bērna vecuma izmaiņām. Vienīgi šeit ir svarīga loma arī vecākiem, jo bērna uzmanība sāk attīstīties vēl pirms bērnus sāk apmeklēt pirmsskolu. Savukārt tas nozīmē, ka jau vecākiem bērnam no mazotnes ir jāsekmē uzmanības attīstība, nevis jācer, ka to bērns sāks apgūt tikai pirmsskolā (Plaude, 2009). Protams, lai mācīšanās dotu savu pievienoto vērtību un bērns apgūtu nepieciešamās zināšanas, bērnam ir jāattīsta domāšana. Arī šeit ir svarīga loma kā vecākiem, tā skolotājam. Bērna uzmanības attīstīšanu veicina gan dabas vērošana, gan sarunas, gan arī pasaku lasīšana. Kopīga pasaku lasīšana ar bērnu veicina to, ka bērns uzmanīgi klausās un koncentrē uzmanību uz pasakas varoņiem, to piedzīvojumiem un notikumiem, kas attīstās pasakā. Dzirdētais bērnam rosina iztēli, zinātkāri par notikumu tālāku attīstību, kā arī var veicināt bērnu izdomāt pašam savu pasakas varoņus (Plaude, 2009).

Bērnus piedzimstot, tam piemīt apbrīnojama zinātkāre, elastīgs domāšanas veids, spēja uzdot un atbildēt uz dziļiem jautājumiem. Savukārt laikā, kad bērns sāk apmeklēt pirmsskolu, var gadīties, ka bērna sākotnējā zinātkāre izzūd, tamdēļ mācību procesā ir svarīgi saglabāt bērna agrīno tieksmi uzdot jautājumus. Gadījumā, ja bērnam mācīšanās nepadodas vai bērns nevēlas mācīties, tad ļoti svarīgi ir noskaidrot šķēršļus, kas bērnam traucē mācīties, piemēram, garlaicība, izsalkums, nogurums vai interese trūkums. Šeit var būt arī iesmels, kas ir saistīts ar apkārtējo vidi, kurā bērns atrodas vai arī mācību priekšmets, kas iespējams ir pārāk grūts, sarežģīts, nesaprotams (Fišers, 2005). Situācijā, kad ir skaidrs iesmels, tas noteikti ir jāatrisina, lai neveidotos bērnam zinātkāres trūkums vai vienaldzība.

Nemot vērā, ka bakalaura darba autore uzmanības centrā ir tieši pasaku izmantošana mācību procesā, tad šādā gadījumā veiksmīgākais pedagoģiskais paņēmiens ir stāstu stāstīšanas metode. Stāstu stāstīšanas metode ir darbība, kad kāds stāsta stāstu, notikumu, kas klausītājam ļauj klausīties, sajūst un redzēt, piemēram skolotāja prezentētās attāla kartes. Izmantojot stāta

stāstīšanas metodes, pirmsskolas skolotājam tiek rekomendēts izmantot vizualizācijas mēdijus, caur ko iespējams ir veiksmīga bērna uzmanības piesaiste. Var izmantot arī attēlu kartes, kas ir jautras vai smieklīgas. Turklāt attēlu kartes var kalpot arī kā saziņas līdzeklis. Tieši klausīšanās ir daļa no mācīšanās procesa caur ko bērni mācās runāt (Widiyaningrum, Masitoh, Hasibuan, 2018). Stāstu stāstīšana metodei ir liela pievienotā vērtība bērnu mācīšanās un attīstības procesam, jo izraisa bērnos interesi un var veicināt aizraušanos ar lasīšanu. Stāstu stāstīšanas metode var izmantot divos veidos:

- Stāstu stāstīšana ar rekvizītiem jeb vizuāliem palīg līdzekļiem, kas sevī ietver informāciju par stāstu/pasaku. Rekvizīti, kas tiek izmantoti stāstu stāstīšanai var būt reāli objekti/priekšmeti vai arī netieši rekvizīti, piemēram leļļu izrāde, attēli;

- Stāstu stāstīšana bez rekvizītiem, kad skolots izmanto savu balsi, žestus, sejas izteiksmi, lai pievērstu bērna uzmanību stāstam (Malpaleni, Farny, Wiwik, 2018). Zinot pirmsskolas bērnu vecumposma īpatnības, tad augstāk apskatītie pedagoģiskie paņēmieni ir atbilstoši, lai sekmētu bērnu vēlmi mācīties, noturētu interesi, nodrošinātu, ka informācijas apguve notiek caur priekšmetiem un tiktu sekmēta bērnu uzmanības noturības attīstība. Savukārt tieši pasaku izmantošana bērnu zināšanu bagātināšanai. Turklāt bakalaura darba autore piekrīt tam, ka pasakas ir svarīgs ceļvedis bērnam, lai bērns spētu atklāt savus "iekšējos resursus", ar kuru var pārvarēt bailes, trauksmi, nepietiekamību un nenoteiktību, kā arī atklāt cerību. Pasakas ir daiļliteratūra žanrs, kas beidzas ar laimīgām beigām, sniedzot informāciju par dažādu grūtību pārvarēšanā un var būt kā sava veida cerību avots bērniem (Dumans, 2018).

2. Pasakas - uzmanības noturības sekmētājas 3. vecumposma bērniem pirmskolā

2.1. Pasaku raksturojums

Bakalaura darba autore pasakas uztver kā vērtus uz pagātņi, nākotņi un tagadni, jo tieši pasakās ir ietverta svarīga informācija par tautas vērtībām, tās tradīcijām un būtiskiem notikumiem. Turklāt caur vēstījumiem, kas ir ietverti pasakās – kā tautas, tā arī literārajās, pirmsskolas bērni veiksmīgāk spēj izprast un apgūt vērtības un tradīcijas, kas svarīgas mūsu sabiedrībai. Latvijas Republikas Satversmē ir noteikts, ka Latvijas identitāti Eiropas kultūras telpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības. Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu (Latvijas Republikas Satversme, 15.02.1922., likumi.lv.). Satversmē ietvertās vērtības, pēc bakalaura darba autores domām vislabāk bērnam palīdz apgūt tieši latviešu tautas pasakas, kas ir mūsu tautas mantojums.

Pasakas ir sastopamas visā pasaulē. Daudzas no pasakām ir ļoti senas, to sižeti un elementi ir saglabājušies dažādās kultūrās visos pasaules kontinentos. Katram cilvēkam vismaz reizi savas dzīves laikā ir bijusi iespēja piedzīvot brīnumaino pasaku ietekmi uz savu iztēli, prātu un jūtām. Pasakas ir intelektuālais mantojums, kas nekad nenoveco, tās aizrauj emocionāli ar vienkāršību, tēlainību un filozofiju (Andersone, 2009).

Pasakas ir stāsti, kuru izveidē spēcīgu ietekmi spēlē mutvārdu tradīcijas. Tajās tiek atainoti spilgti konflikti starp labo un ļauno, un parasti pasaku laimīgās beigas veido maģija un/vai veiksmē. Lai arī katrai kultūrai un ģeogrāfiskajam reģionam ir savas tautas pasakas un pasaku formas, tomēr atsevišķas tēmas un motīvi mēdz atkārtoties dažādās kultūrās un dažādos laika periodos. Pasakās tiek iekļautas un atspoguļotas tādas vispārcilvēciskās emocijas kā mīlestība, naidis, drosme, laipnība un pat nežēlība, kas parādās drosmīgajos (The National Endowment for the Humanities, 2002; Öngören, 2023). Ņemot vērā, ka pasakas savā ziņā reprezentē cilvēku sapņus par harmonisku dzīvi, tāpēc tajās tiešā vai netiešā veidā parādās ideālisma un utopisma elementi. Pasaka ir humanitāti apliecinošs žanrs, tajās izceltas cilvēcei svarīgākās pamatvērtības – labsirdība un žēlsirdība, godīgums un nesavtība, mīlestība un

draudzība, gudrība un zinātkāre, tikumība un garīgā bagātība, un citas. Arī tad, ja šīs vērtības pasakās tiek apdraudētas vai sižetiski noliegtas, no autoru pozīcijām ir nojaušams to primaritātes un svarīguma atzīšana (Lāms, 2024).

Pasaku galvenie tēli parasti ir raganas, burves, milži, runājoši dzīvnieki, troļļi, rūķi un citi, kuri reāli dabā nepastāv. Pasakās var darboties arī cilvēki, piemēram, prinči un princeses, ķēniņš, tēvs un trīs dēli un tā tālāk, bet darbība, ko viņi veic, nav ticama, dzīvē tas nav iespējams. Katrai paaudze ir savi mīļākie pasaku varoņi - Vinnijs Pūks, Karlasons, kas dzīvo uz jumta vai Harijs Poters. Varoņi ir tik spilgti emocionāli, ka to ietekme ilgst visu mūžu (Andersone, 2009). Populārākās dažādu laiku pasakas vizualizējas daudzās spēlfilmu un animācijas filmu variācijās⁵.

Pasakas pamatā tiek iedalītas:

- Literārās pasakas - tās ir pasakas, kam ir zināms autors, kas pasaku ir sacerējis (Ābola, Zemīte, 2021). Literārās pasakas vēsta par pretspēku konfrontāciju, taču tā ir vairāk relatīva. Pasakās tiek saglabāts labā un ļaunā konflikta dažādas variācijas, kas arī saglabājas kā viena no žanra būtiskākajām iezīmēm. Literāro pasaku autori turpina saglabāt pasakām raksturīgo iezīmi, ka pasakas beigas ir laimīgas, pat ja pasakas pozitīvais varonis cieš neveiksmi vai pat iet bojā, pasakas varonis tomēr ir spējis apliecināt savu garīgo un morālo pārkumu par ļaunuma spēkiem. Literāro pasaku autoriem ir svarīgi, lai pasaka nav uzbāzīga. Pasaku sižetos bieži ievijas piedzīvojumu intriga, gandrīz vienmēr modelēts pārbaudījumu ceļš, pozitīvās ekspresivitātes varoņu izaugsmes, sevis pārvarēšanas un iniciācijas process. Pasakās sastopamies ar laika un telpas vispārinājumiem, ar hronotopa abstrakcijām, alternatīviem pasaules modeļiem un transcendentālo esamību. Realitātes un fantāzijas prasmīgais miksējums dažādā proporcionalitātē veido savdabīga fantastiskā realisma stilistiku (Lāms, 2024).

- Tautas pasakas – šīm pasakām nav zināma autora, jo tās tiek pārmantotas no paaudzes paaudzē mutvārdu veidā. Ņemot vērā, ka katrs stāstītājs iespējams, kaut ko mainījis, šo pasaku sacerētājs tiek uzskatīts par tautu. Svarīgi ir ņemt vērā, ka katrai tautai ir savas pasakas. Šajās pasakās ir stāstīts gan par brīnumainiem notikumiem, gan varoņiem, gan katrai tautai svarīgākajām vērtībām. Lasot dažādu tautu pasakas, lasītājs var iepazīties ar katrai tautai piemītošo kultūru, paražām un uzzināt līdzīgo un atšķirīgo (Ābola, Zemīte, 2021).

Tautas pasakas tiek iedalītas pēc to veida, savukārt literārajām pasakām šāds iedalījums nepastāv. Tautas pasakas tiek iedalītas:

- Dzīvnieku pasakas – šajās pasakās galvenie varoņi ir dzīvnieki, putni, kukaiņi. Pasakas darbība notiek dzīvnieku vidē. Pasakās par dzīvniekiem - gan latviešu, gan cittautu,

⁵ <https://www.letonika.lv/literatura/Section.aspx?f=1&id=2191144>

īpatnējā veidā tiek atspoguļoti senie tautas vērojumi, paustas atziņas par dzīvi un tēlaini atklāti dažādi raksturi.

- Brīnumpasakas – šīm pasakām ir raksturīgs daudzveidīgs fantastikas izmantojums gan personu, gan notikumu un vides tēlojumam. Šajās pasakās notiek neparasti notikumi ar brīnumainu tēlu dalību tajās (Kalve, Stikāne, Tretjakova, 2006).

- Sadzīves pasakas – šajās pasakās fantastiski notikumi vai personas attēloti reālās dzīves apstākļos. Pasakām piemīt humors un tajās iekļauti joki un anekdotiski gadījumi (Kalve, Stikāne, Tretjakova, 2006).

Bakalaura darba autores uztverē pasakas kopumā ir ļoti vērtīgs uzziņas avots, no kurā var iegūt informāciju problēmsituācijas risināšanai, dzīves vērtību izpratnei, kā arī jaunu zināšanu ieguvei. Pēc autores domām, apkopojot informāciju par pasaku raksturojumu un to nozīmi bērna uzmanības sekmēšanā var izdalīt sekojošus ieguvumus:

1. Bērna valodas attīstība, jo pasakās ir ietverti izteicieni, vārdu kombinācijas, kas palīdz apgūt jaunus vārdus un attīstīt vārdu krājumu;

2. Fantāzijas, iztēles attīstība un radošums, jo pasakās ir dažādi varoņi – reāli un izdomāti, dažādas vietas, notikumi, kas var sekmēt bērna fantāzijas, iztēles lidojumu. Turklāt pasakas motīvus var izmantot, lai bērns patstāvīgi var izdomāt/attēlot jaunus stāstus, piedzīvojumus;

3. Vērtību un morāles izpratnes veidošanās, jo pasakas ietver sevī kādu mācību vai morāli, tādejādi sekmējot bērna izpratni par godīgumu, savstarpējo palīdzību, mīlestību, draudzību.

4. Savu sajūtu izpratne un empātijas spējas, jo pasaku varoņi mēdz piedzīvot izaicinājumus vai problēmas, kas ir jāpārvar. Līdz ar to, tas var veicināt bērna izpratni par to kā jūtas citi un arī pats apjaust savas sajūtas.

5. Pasakas ļauj bērnam iepazīt kultūras tradīcijas un ieskatīties vēstures notikumos.

6. Lasīšanas un sadzirdēšanas prasmes attīstīšana, jo brīdī, kad bērni klausās vai lasa paši, bērniem tiek trenēta spēja koncentrēties un būt uzmanīgiem, kā arī spēja saprast dzirdētos/izlasītos vārdus un to nozīmi.

7. Ņemot vērā, ka pasakas ir aizraujošas, jo tās mēdz būt jautras, ar piedzīvojumu garšu, tad viens no svarīgākajiem ieguvumiem ir tas, ka pasakas ir izklaidējošas. Lai gan tajā pašā laikā, tās palīdz bērnam mācīties neuzbāzīgā veidā.

2.2. Pasaku izmantošanas iespējas uzmanības noturības sekmēšanai

Pirms tiek izskatītas pasaku izmantošanas iespējas, lai tiktu sekmēta uzmanības noturība 3. vecumposma bērniem, bakalaura darba autore vēlas vērst uzmanību uz vienu no jaunās jeb digitālās paaudzes iezīmēm. Jauno jeb digitālo paaudzi var saukt par rutīnas traucētājiem jeb jaucējiem, jo pāragrā informācijas tehnoloģiju ienākšana bērnu ikdienā, bērniem ir vājinājusi spēju koncentrēties un pat sagādā grūtības. Bērnām koncentrēšanās spējas mazina tas, ka ja nav interesanti, redzamo, dzirdamo saturu ātri var “pāršķirt” uz citu. Šādi bērna meklējumi par to, kas viņam ir interesants un aktuāls ir neierobežoti. Viedo tehnoloģiju neierobežota izmantošana bērna ikdienā, bērnam ļauj iemāca veikt daudzuzdevumu darbus, kas savukārt atstāj negatīvas sekas uz uzmanības noturību. Digitālās paaudzes bērniem, kas aug kopā ar tehnoloģiju uzplaukumu, ir ļoti labi attīstīta grafikas izpratne, kas savukārt veicina to, ka bērnam ir nepieciešams tūlītējs rezultāts un atlīdzība (Ahmet, 2021). Bērniem ir grūtības koncentrēties un izpildīt monotonas darbības, jo ļoti ātri zūd uzmanība un interese. Līdz ar to ir svarīgi izveidot un ieviest katalizatorus jeb reakcijas veicinātājus, kas pārtrauc rutīnu un palīdz vairot uzmanības noturības spējas. Būtiska ir bērna interese par mācību procesu un to, kas tiek mācīts/lasīts. Viena no iespējām, ko skolotāji var izmantot ir veidot īsāku laiku mācību tēmai/pasakai, tādejādi bērniem ļaujot darboties patstāvīgi ar iegūto informāciju, kā arī bērnu iesaiste dažādās aktivitātēs. Piemēram, ļaut bērnam pašam turpināt pasaku, veidot/zīmēt tēlus, veidot diskusijas, izmantot vizualizācijas, audiovizualizācijas, dažādus grupas uzdevumus, kas veicina un attīsta bērna prasmes sadarboties (Munoz-Luna, Jurado-Navas, 2016).

Uzmanības process ir sarežģīts un tas bērnam attīstās pakāpeniski. Turklāt uzmanības procesa attīstīšanai un noturības trenēšanā lomu ieņem ne tikai paša bērna spējas – kā fiziskās, tā emocionālās, apkārtējā vide, kurā bērns uzturas, bet arī savstarpējās attiecības ar citiem cilvēkiem. Līdz ar to bērna pašregulācijas spējas ietver/veicina bērna uzmanības noturību. Bērna spējas uzmanības regulēšanai ir veids kā bērns uzmanību spēj noturēt vai to mainīt, kontrolēt. Tās ir darbietilpīgs process, kuru bērnam var palīdzēt apgūt skolotājs. Tamdēļ skolotājam ir jāizmanto dažādas papildus funkcijas, tādas kā spēles, drāma, stāsti, jaunas aktivitātes. Caur to, ka bērnam tiek uzticēti darbi/pienākumi, skolotājs palīdz/atbalsta bērna spējas kontrolēt uzmanību un veicināt tās noturību. Uzmanības noturībai svarīgs faktors ir mijiedarbība ar citiem indivīdiem: bērns – bērns, skolotājs -bērns (Öngören, 2023). Bakalaura darba autore saskata, ka tieši pasakas šeit ieņem būtisku lomu, caur ko bērnam nepieciešamo mijiedarbību var panākt, lai notiktu bērna attīstība. Runājot par bērna uzmanības spēju sekmēšanu ir svarīgi bērniem ne tikai likt klausīties pasakas, bet arī ļaut bērnam pašam pasaku

grāmatas aptaustīt, pašķirstīt pirms un pēc to lasīšanas, jo tādejādi bērņā tiek ilgāk uzturēta uzmanība (The National Endowment for the Humanities, 2002). Izvēloties pasaku/stāstu grāmatas, ir jāņem vērā arī tas, kas bērnu uzmanību/interesi piesaista vairāk. Veiktajā pētījumā par informatīvajām un stāstījuma bilžu grāmatām, tika konstatēts, ka bērni mazāku interesi un uzmanības noturību izrādīja, kad tika lasītas informatīvas bilžu grāmatas/stāsti (Adak Özdemir, A., Hıdır, F., Özdemir Beceren, B., 2019).

Pasaku izmantošana nodarbību laikā ir efektīvs veids kā bērnos trenēt ilgstošu uzmanību. Pasaku/stāstu iekļaušana nodarbībā, skolotājam vieglāk ļauj plānot nodarbību tādā veidā, lai bērns aktīvi nodarbībā iesaistītos, kas savukārt sekmē uzmanības spēju trenēšanu. Ilgstošā uzmanība ietver vairākas attīstības fāzes – rezultāts, problēmu risināšana, valodas prasmju attīstība un emociju regulēšana. Pasakas šeit pilda paraugu lomu, kas bērnam tiek iedoti tam saprotamā valodā. Savukārt nodarbības aktivitāšu laikā, bērna mijiedarbība ar pieaugušo veicina visilgāko ilgstošās uzmanības noturību. Turklāt aktivitāšu laikā bērniem ir iespēja izpētīt dažādus procesus un iegūt jaunu pieredzi (The National Endowment for the Humanities, 2002). Tātad pasaku izmantošana ir labs palīgīdzeklis tieši zināšanu apguvei jeb mācībām. Pasakās bieži tiek ietvertas dažādas simbolikas, kas pasaku pārvērš par labu un bērnam saprotamu zināšanu avotu. Turklāt pasaku varoņi, ejot cauri dažādām grūtībām un situācijām, sniedz bērnam ieskatu situāciju risināšanai (Ungureanu, 2023).

Veiktajā pētījumā, kurā piedalījās 72 pedagogi, tika konstatēts, ka skolotāju vidū vispopulārākā metode ir pasaku lasīšana no grāmatas, neizmantojot papildus nekādus atribūtus. Turpretim pētījums, kas tika veikts 5-6 gadu bērnu vidū, tika konstatēts, ka visefektīvākā metode tam, lai bērnu uzmanība tiktu noturēta pēc iespējas ilgāk ir pasaku/stāstu stāstīšana, izmantojot datora palīdzību, kas ietver audio un vizuālo elementu izmantošanu. Pētījums pamatā tika balstīts uz neilgu pasaku/stāstu stāstīšanu - 5-7 minūšu gari. Stāstīšanas/lasīšanas laikā tika izmantotas vairākas metodes: lasīšana no grāmatas, lasīšana un pirkstu leļļu rādīšana, izmantotas stāstu kartītes, zeķu lelles, lelles uz kociņiem, demonstrācijas, digitālie stāsti, ēnu lelles. Rezultātā tika iegūts apliecinājums tam, ja lasa tikai no grāmatas, tad uzmanības noturība bērnam paildzinās par 3,06 sekundēm. Lasot stāstu un izmantojot papildus atribūtiķu, uzmanības noturība paildzinās par 2,54 sekundēm. Savukārt izmantojot datoru/planšeti, uzmanības noturība paildzinās par 3,48 sekundēm (Bartan, 2020). Pētījuma rezultāti apliecina to, ka bērna uzmanības sekmēšanai, noturībai svarīgi ir apvienot redzes un dzirdes uztveri (Lasītmācīšana viegli un ar prieku: Rokasgrāmata skolotājiem, 2015), ko var panākt, ja tiek veidots acu kontakts ar bērniem, mainīta balss intonācija (Adak Özdemir, A., Hıdır, F., Özdemir Beceren, B., 2019), tiek izmantoti papildus uzskates materiāli vai atribūti, kas rezultējas ar to, ka bērnam tiek nodarbinātas vairākas maņas, kas atbalsta viena otru, tādejādi sekmējot bērna

spējas uzmanības ilgākai noturēšanai/saglabāšanai (Zembat, Zülfikar, 2006). Turklāt strādājot ar bērniem līdz septiņu gadu vecumam, ieteicams ir vairāk izmantot bildes/vizualizācijas atribūtus un mazāk teksta, jo tas sekmē to, ka bērnam ir vieglāk uztvert stāstījumu/lasījumu. Turklāt ilustrācijas pie pasakām ir tās, kas bērnam veicina zināšanu apguvi, izpratnes prasmes, valodas un vārda krājuma attīstību. Piemēram, ja tiek pārveidoti dažādi vārdi: šķaudīt uz šķaudīja, slaucīt un slauka, krāc uz krāca, un šos vārdus sakot, tiek izdarīta arī darbība, tad bērna spējas noturēt uzmanību pieaug. Bērna uzmanības noturību sekmē jeb palielina un liek bērnam klausīties pasaku uzmanīgāk arī tas, ja bērnam skaidri un saprotami tiek izskaidrots, ka pēc pasakas noklausīšanās tiks uzdoti jautājumi. Turklāt, ja pasakas tematu integrē citās aktivitātēs – spēlēs, zīmējumos, arī tas bērnam palīdz saprast, ka ir uzmanīgi jā klausās, lai izpildītu sekojošās darbības (Piemēram pasaka par rāceni un pēc tam spēle, kur jāvelk ir rācenis no zemes). Bērna uzmanības noturību un prasmi klausīties sekmē arī kopīga ilustratīvo bilžu apskate (Adak Özdemir, A., Hıdır, F., Özdemir Beceren, 2019).

Bakalaura darba autore uzskata, ka pasaku izmantošana nodarbībās/stundās ir veids, kas atver jaunus veidus kā bērniem apgūt matemātikas zināšanas. Lai arī pasakas netiek tik plaši izmantotas matemātikas apgūšanai pirmsskolā un sākumskolā, veiktais pētījums dod apliecinājumu, tam, ka pasakas ir vērstas izmantot, lai bērni sekmīgāk sāktu apgūt matemātiku. Pētījums, kurā piedalījās 86 skolotāji, parāda pozitīvus rezultātus pasaku izmantošanai mācību procesā. Pasaku izmantošana mācību procesā parāda varbūtības teorijas pamatojumu, kā arī atspoguļo savstarpējo saistību starp pasakā minēto daudzumu un matemātiskajām mērvienībām, jo pasakās tiek izmantotas dažāda veida mērvienības (Andersone, 2009). Pasakās varbūtības teorijas pamati atspoguļojas parasti pie krustojumiem, kur pasaku varonim ir jāizvēlas kāds no piedāvātajiem variantiem.

Pasaku izmantošana mācību procesā ļauj veidot dramatisētū vidi ar emocionālu iesaistīšanos, kas savukārt pedagogam ļauj izpētīt emociju attīstību grupā kopumā. Turklāt pasaku izmantošanai ir liela nozīme noteiktu apstākļu radīšanā, lai tiktu pastiprinātas emocijas un nepārprotami notiktu cilvēku attīstīšana sociālajās attiecībās. Pasaku struktūra rada iespēju dubultajai subjektivitātei būt kolektīvi pieredzējušiem, savukārt tas ir taustām veids pirmsskolas pedagogiem bērnu grupas ietvarā piedalīties iedomātajā situācijā kopā ar bērniem. Līdz ar to pirmsskolas izglītības iestādes var veidot bērna emocionālo attīstību visas grupas kolektīvajā kontekstā, galveno uzmanību pievēršot līdzpiederībai gan kā pieaugušais, gan bērns (March, Fleeer, 2016). Kas savukārt veido jau minēto mijiedarbību starp indivīdiem, kas sekmējas ar uzmanības noturības spēju attīstību.

Turcijā veiktajā pētījumā par skolotāju viedokli attiecībā uz pasaku izmantošanu pirmsskolā, tika secināts, ka tieši pasakas kā bērnu literatūras avots, ir tās, kas bērnam ļauj

iepazīt sevi. Pasaku lasīšana/stāstīšana veicina bērnu kognitīvo attīstību, izmantojot tajās iekļautās zināšanas. Pasakas pozitīvi ietekmē arī dzimtās valodas apguvi, bērnu spēju koncentrēties un klausīšanās prasmes, kā arī bērna personību kopumā. Izmantojot pasakas, bērniem ir vieglāk apgūt un izprast abstraktus jēdzienus, kas savukārt veicina bērnu emocionālo attīstību. Caur pasaku iepazīšanu, bērniem labāk veidojas izpratne un iejūtība pret citiem cilvēkiem socializēšanās laikā. Turklāt pasaku izmantošana mācību procesā parādīja arī bērnu kritiskās un radošās domāšanas prasmes, kā arī veicina interesi par mākslu kopumā. Pasakas ar savu sižetisko līniju – notikumiem, varoņiem, ir tās, kas spēj apmierināt bērnu vēlmi pēc izklaides un atpūtas (Zelyurt, Gül, 2022).

Bakalaura darba autore iepazīstoties ar pētījumiem un strādājot ikdienā ar bērniem, vēl ar vien secina, ka pasaku izmantošana mācību procesā ir efektīvs veids kā bērniem dot ne tikai zināšanas, bet arī sekmīgi attīstīt bērnu uzmanības noturības spējas.

3. Uzmanības noturības sekmēšana pirmsskolā, izmantojot pasakas pedagogiskajā procesā

3.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums

Bakalaura darba izstrādē darba autore no pieejamajām pētīšanas metodēm izmantoja sekojošas pētījuma metodes - novērošana un eksperiments. Abas šīs metodes ir objektīvās pētīšanas metodes, kas tiek pielietotas patiesas informācijas iegūšanai par cilvēku, jo šo pētīšanas metožu pamatā ir cilvēka psihes un uzvedības saiknes princips. Šīs pētījuma metodes bakalaura darba autorei dod iespēju pētīt bērnu psihi nevis tiešā, bet gan netiešā veidā – novērojot bērnu uzvedību, viņu darbību, kā arī analizējot bērnu sniegtās atbildes uz jautājumiem (Vorobjovs, 2000).

Pētīšanas metode – psiholoģiskais eksperiments jeb eksperiments, paredz, ka eksperimentētāja aktīvu dalību pētāmā darbībā, kur pamata nolūks ir radīt situāciju, kas palīdzētu atklāt kādu no psiholoģiskajām likumsakarībām. Eksperiments ir aktīvais pētīšanas veids. Turklāt radītā situācija var tikt vairākkārt atkārtota. Jāņem vērā, ka eksperimentam ir divi pamatveidi – laboratorijas un dabiskais. Bakalaura darba autore sava pētījuma ietvaros izmantoja dabisko eksperimentu. Dabiskā eksperimenta pielietošana ļauj izslēgt psiholoģisko sasprindzinājumu par cik pats pētījums noris ikdienišķos, dabiskos apstākļos – nodarbības laikā. Turklāt eksperimenta priekšrocība pētījumā ir tāda, ka ar šo pētīšanas metodes palīdzību var pētīt pedagogisko parādību, kas interesē pētnieku (Vorobjovs, 2000; Špona, 2022).

Kā otru pētījuma metodi darba autore izmantoja novērošanu, kas ir vecākā pedagogiskā pētīšanas metode. Novērošanas metodes izmantošana pētniekam nodrošina iespēju saņemt informāciju no novērojamiem subjektiem ar saviem sajūtu orgāniem (redzi, dzirdi, ožu, garšu, tausti). Novērošana ir metode, kas ļauj fiksēt mērķtiecīgas psihes izpausmes pētāmā uzvedībā un darbībā. Metodes pamatā ir novērošanas plāns, ko nosaka izvirzītā varbūtība jeb hipotēze. Šīs metodes jēga ir tajā, ka reģistrētie fakti tiek zinātniski izskaidroti. Novērošanas rezultāti tiek fiksēti novērošanas protokolā vai fiksēti fotogrāfijās, vai uzfilmēti. Svarīgākā priekšrocība šai pētījuma metodei ir tajā, ka cilvēka psihisko izpausmju izpēte tiek veikta cilvēkam ierastos apstākļos, tādejādi netraucējot psihisko procesu dabisko norisi. Novērošanu var veikt atklātā vai slēptā veidā (Vorobjovs, 2000; Špona, 2022).

Bakalaura darba izstrādei nepieciešamais pētījums tika veikts “X” un “Y” Pirmsskolas izglītības iestādēs. Pirmsskolas izglītības iestāde “X” atrodas lauku teritorijā. Lauku teritorija

ir salīdzinoši neliels ciems, kurā atrodas kūdras ražotne, agroapgādes uzņēmums, pārtikas preču un saimniecības veikals, pamatskola, saieta nams, bibliotēka, stadions. Ciematā darbojas viesu māja, kas saviem viesiem piedāvā iespēju makšķerēt. Pāris reizes dienā ciematā pietur starppilsētu autobuss, ar kuru var aizbraukt uz tuvākajām pilsētām. Ciemats ir skaists visos gada laikos, jo dabas tuvums nodrošina vides skaistumu.

Pirmsskolas izglītības iestāde "Y" atrodas pilsētas vidē. Pilsētas vidē ir labi nodrošināts sabiedriskais transports, kas kursē vairākas reizes stundā, ir pieejamai veikali gan mazi, gan lielveikali. Pilsētas robežās ir pieejamas dažādas aktivitātes bērniem – hokejs, futbols, vieglatlētika, deju nodarbības, boksa treniņi. Pilsētas vidē ir diennakts apgaismojums, lielāks troksnis, spilgti reklāmas stendi, kas veido papildus kairinājumus. Dabas tuvums nav labi notverams, jo tuvumā nav mežu, lai gan ir ielas apstādījumi.

Pirmsskolas izglītības iestāžu abu grupu raksturojums ir apkopots zemāk redzamajā tabulā (sk. 1. tabulu). Lai arī abas bērnu grupas, kas piedalās pētījumā atrodas atšķirīgās vidēs, tām ir kopīgas iezīmes:

- abās grupās ir novērojami konflikti par līderību, lai gan abas grupas ir draudzīgas;
- abu pētāmo grupu bērni ir aktīvi, enerģiski un orientēti uz sadarbību;
- abu grupu bērniem ir dažādas intereses un viedokļi;
- abās pētāmajās grupās veidojas konflikti, ko izdodas atrisināt ar pieaugušā iesaisti un atbalstu;
- abu pētāmo grupas bērnu uzvedība ir atbilstoša bērnu vecumam.
- abu grupu bērni ir disciplinēti, lai arī ik pa laikam disciplīnas uzturēšanā ir jāiesaistās pieaugušajam.

1.tabula. Grupu raksturojums

	Lauku teritorijas dalībnieku grupas raksturojums	Pilsētas teritorijas dalībnieku grupas raksturojums
<p>Sociometriskais aspekts: <i>Stappersonu attiecības</i></p>	<p>Lielākā daļa bērnu ir draudzīgi, gatavi sadarbībai. Grupā vairāki bērni cenšas ieņemt līdera lomu, kas rada konfliktus un nesaskaņas.</p>	<p>Bērni ir draudzīgi un atvērti. Grupā ir novērojami konflikti par līderību.</p>
<p>Psiholoģiskais aspekts: <i>Vecuma īpatnības un specifiskās iezīmes</i></p> <p><i>Individuālie uzskati un vēlmes</i></p>	<p>Bērni ir aktīvi, enerģiski un ieinteresēti jaunas pieredzes gūšanā. Bērni ir sociāli orientēti un izrāda lielu vēlmi sazināties/sadarboties ar citiem, labprāt palīdz viens otram.</p> <p>Bērniem ir dažādas interese un brīvā laika pavadīšanas iespējas/veidi, līdz ar ko ir atšķirīgi viedokļi par dažādām aktivitātēm.</p>	<p>Bērni ir ļoti aktīvi un enerģiski. Labprāt vēlas iegūt jaunu un nebijušu pieredzi. Bērni labprāt palīdz viens otram un sadarbojas.</p> <p>Bērniem ir dažādas interese un talanti.</p>
<p>Pedagoģiskais aspekts:</p> <p><i>Grupas saliedētība</i></p> <p><i>Konflikti</i></p>	<p>Grupa ir saliedēta, bet periodiski notiek bērnu sadalīšanās grupās, kas ar ko spēlēsies.</p> <p>Periodiski rodas konflikti starp dažiem grupas bērniem. Konflikti vienmēr tiek atrisināti ar pieaugušā palīdzību. Viens no</p>	<p>Grupa ir ļoti saliedēta.</p> <p>Ik pa laikam rodas konflikti starp dažiem grupas bērniem, kas tiek atrisināti ar pieaugušā iesaisti.</p>

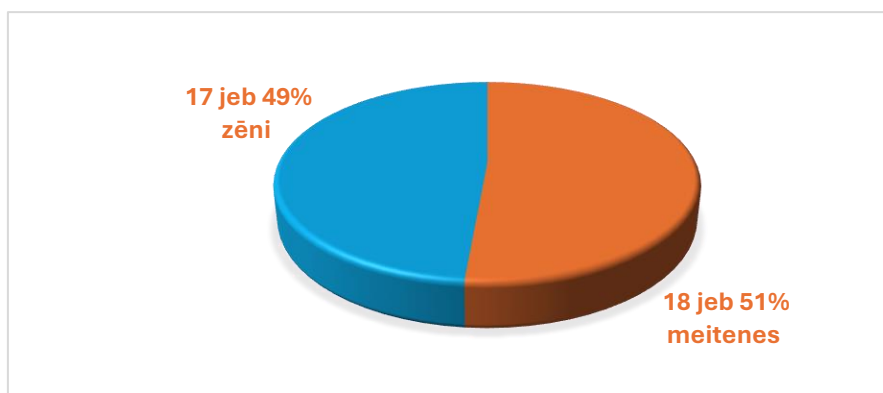
<p><i>Līderi</i></p>	<p>konflikta iemesliem ir valodas barjera.</p> <p>Ir identificēti daži bērni, kuri izceļas kā grupas līderi un šiem bērniem ir diezgan liela ietekme uz pārējiem grupas bērniem. Grupā noris savstarpēji konflikti par līderības iegūšanu.</p>	<p>Grupā ir jau esoši daži līderi un ik pa laikam uzrodas jauns līderis, kas iesaistās cīņā par grupas līdera statusu. Cīņas izbeigšanā nākas iesaistīties pedagogam.</p>
<p><i>Iesaistīšanās dažādās aktivitātēs</i></p>	<p>Lielākā daļa bērnu aktīvi piedalās dažādās grupas aktivitātēs un darbos, bet ir atsevišķi bērni, kam iesaiste aktivitātēs sagādā grūtības.</p>	<p>Bērniem patīk iesaistīties dažādās aktivitātēs un darbos, retu reizi ir novērojams kāds bērns, kurš nevēlas darboties.</p>
<p><i>Disciplīna un uzvedība</i></p>	<p>Kopumā bērnu uzvedība ir atbilstoša vecumposmam. Bērni ir disciplinēti, lai gan ir atsevišķi gadījumi, kad ir nepieciešama pieaugušo iesaiste disciplīnas nodrošināšanā.</p>	<p>Bērnu uzvedība un disciplīna lielākoties ir atbilstoša bērnu vecumam. Ir atsevišķas situācijas, kad disciplīnas uzturēšanā ir jāiesaistās pieaugušajam.</p>

(Autora veidota tabula)

Runājot par abu pētāmo grupu raksturojumu, ir jāmin atšķirīgais, jo pilsētas vides bērni dzīvo pirmsskolas iestādes tuvumā, kas nozīmē, ka ikdienā dodoties uz pirmsskolas iestādi netiek veikts tāls ceļa gabals, lai tur nokļūtu. Savukārt lauku vides pirmsskolas izglītības iestādi no 16 bērniem, 11 bērni ir ciematā dzīvojošie un 5 bērni ikdienā uz pirmsskolas izglītības iestādi brauc no citiem tuvumā esošajiem ciemiem. Līdz ar to 5 bērniem ik rītu ir agrāk jāceļas, ilgāks laiks jāpavada ceļā, lai nokļūtu uz pirmsskolas izglītības iestādi un pēc tam dotos mājās. Bērniem tā ir papildus slodze un noguruma veicinātājs.

Bakalaura darba ietvaros, darba autore veica pētījumu par bērnu spējām noturēt uzmanību pasaku iepazīšanas procesā. Pētījumā piedalījās 35 dalībnieki, kas ir vecumā no 5

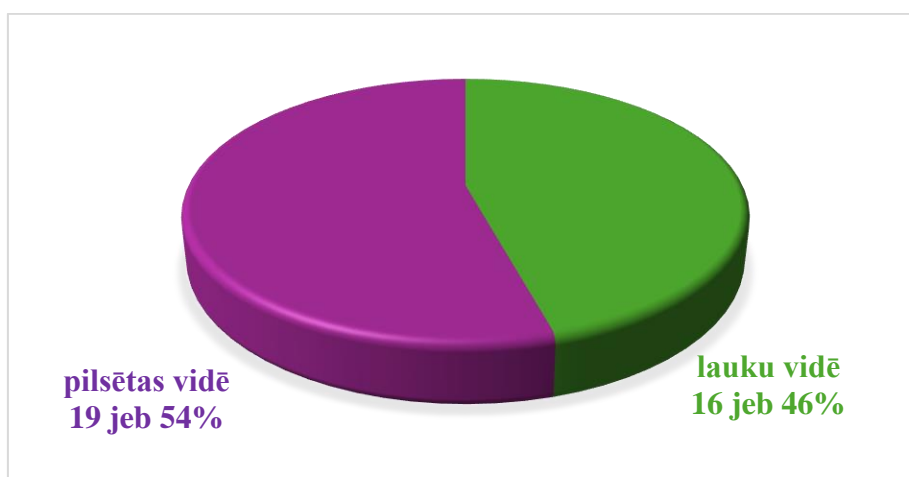
līdz 6 gadi. Pētījumā tika iekļauti dalībnieki gan no lauku teritorijas vides, gan no pilsētas vides. Zemāk redzamajā attēlā (sk. 6. attēlu) ir atspoguļota informācija par pētījuma dalībniekiem- 35 pētījuma dalībniekiem 18 bērni jeb 51% no visiem pētījuma dalībniekiem ir meitenes un 17 bērni jeb 49% ir zēni.

6.attēls. Bērnu iedalījums pēc dzimuma

(Autora veidots attēls)

No visiem bērniem, kas piedalījās pētījumā, 16 bērni jeb 46% apmeklēja Pirmsskolas izglītības iestādi, kas atrodas lauku teritorijā. Ja skatās no demogrāfiskā iedalījuma, tad no 16 bērniem 9 bērni ir meitenes un 7 bērni ir zēni. Savukārt 19 bērni jeb 54% no visiem pētījuma dalībniekiem apmeklēja Pirmsskolas izglītības iestādi, kas atrodas pilsētas vidē (sk. 7. attēlu). No visiem 19 pētījuma dalībniekiem 9 bērni ir meitenes un 10 bērni ir zēni. Abu pētāmo grupu sastāvs ir diezgan vienlīdzīgs gan pēc bērnu skaita, gan pēc dzimumu sadalījuma.

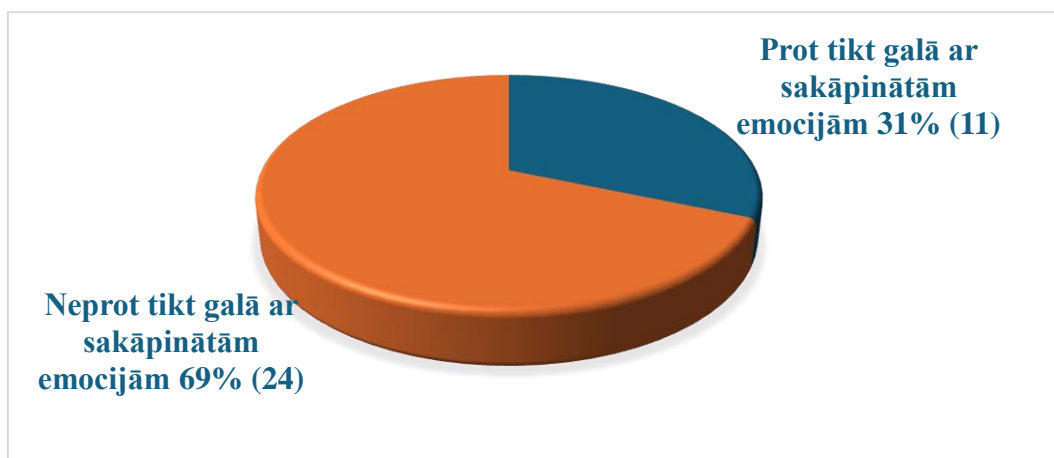

7.attēls. Bērnu iedalījums pēc dzīvesvietas

(Autora veidots attēls)

Viens no svarīgiem aspektiem, kas ietekmē bērna spējas noturēt uzmanību, ir bērna spēja tikt galā ar emocijām, ko bērns izjūt, pārdzīvo. Novērojot abas pētāmās bērnu grupas, kā

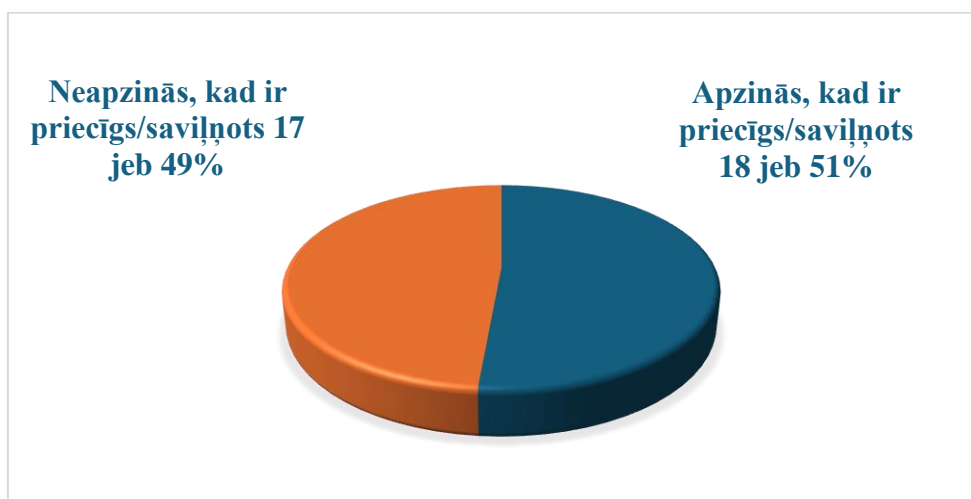
arī runājot ar bērnu vecākiem, bakalaura darba autore secina, ka 69% no visiem dalībniekiem, kas piedalās pētījumā neprot tikt galā ar sakāpināt emocijām. No visiem pētījumā iesaistītajiem dalībniekiem 31% prot tikt galā ar sakāpinātām emocijām (sk. 8. attēlu).

8.attēls. Emociju pārvaldīšana

(Autora veidots attēls)

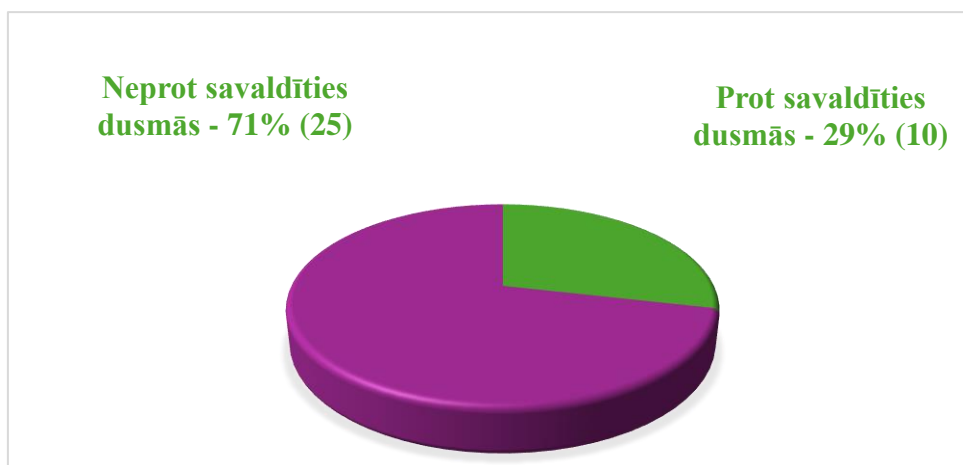
Novērojumā tika fiksēta informācija par divām visspilgtākajām cilvēku emocijām, kas ir prieks/saviļņojums un dusmas. Zemāk redzamajā diagrammā (sk. 9. attēlu) ir iekļauta informācija par to, ka prieka/saviļņojuma emociju pētījumā iekļautie bērni spēj atpazīt gandrīz puse un pusi. 50% jeb 18 bērni atpazīst, ka ir priecīgi/saviļņoti, savukārt 49% jeb 17 bērni nespēj atpazīt prieka/saviļņojuma emociju.

9.attēls. Emociju apzināšanās-prieks/saviļņojums

(Autora veidots attēls)

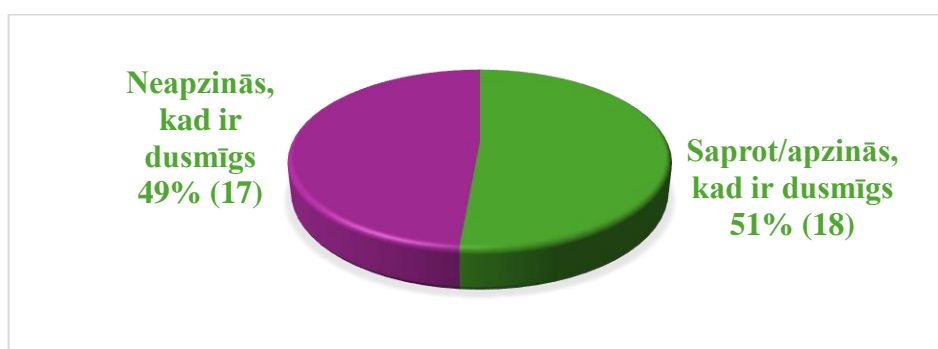
Turpretī, apkopojot informāciju par dusmu savaldīšanu (sk. 10. attēlu), tad no novērojumā fiksētās informācijas var secināt, ka tikai 29% jeb 10 bērni spēj savaldīt dusmas, savukārt 71% jeb 25 bērni nespēj savlaicīgi savaldīt savas dusmas.

10.attēls. Emociju savaldīšana-dusmas

(Autora veidots attēls)

Neraugoties uz to, ka lielākā daļa bērnu nespēj savaldīt radušās dusmas, pārsteidzoši ir tas, ka novērojot bērnu grupas kopumā un aprunājoties ar bērniem tiek secināts, ka no visiem pētījumā iesaistītajiem bērniem 51% saprot/apzinās, ka ir dusmīgs, un 49% jeb 17 bērni nespēj saprast, ka ir dusmīgi (sk. 11. attēlu).

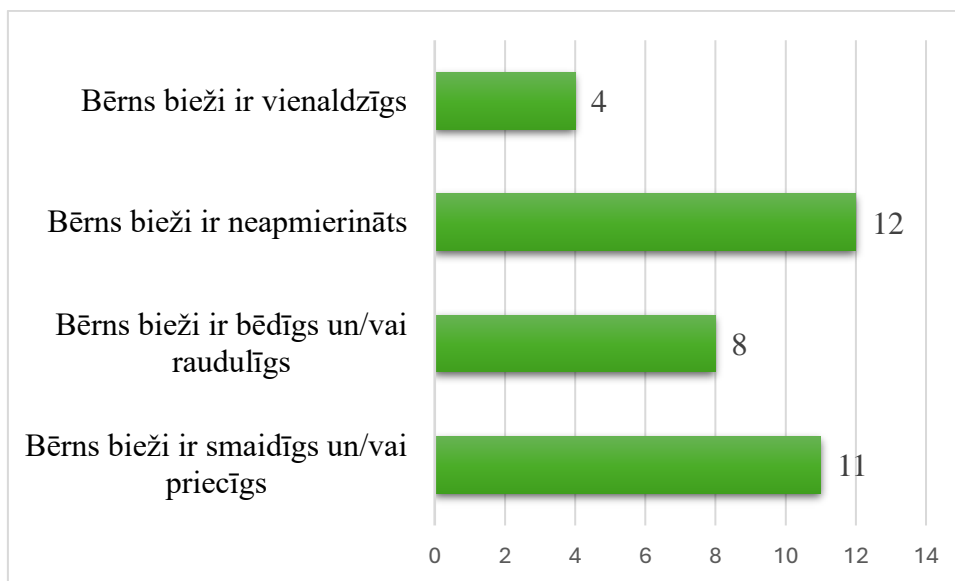

11.attēls. Emociju apzināšanās-dusmas

(Autora veidots attēls)

Vēl viens nozīmīgs faktors, kas var sekmēt vai mazināt bērna spējas noturēt/saglabāt uzmanības spējas ir bērna garastāvoklis jeb noskaņa, ar kādu bērns ierodas pirmsskolas izglītības iestādē. Veicot novērojumu, bakalaura darba autore secina, ka 12% no pētījumā iekļautajiem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē ierodas vienaldzīgi, 34% no pētījumā

iekļautajiem bērniem bieži ir neapmierināti, 23% no pētījumā iekļautajiem bērniem ir bēdīgi vai raudulīgi un 31% no pētījumā iekļautajiem bērniem ir smaidīgs/priecīgs (sk. 12. attēlu).

12.attēls. Bērna noskaņojums, kad ierodas

(Autora veidots attēls)

Apkopojot augstāk minēto informāciju par novērojuma laikā iegūtajiem datiem, bakalaura darba autore secina, ka pirmais izaicinājums, ar ko ir jātiek galā ir bērnu emocijas. Brīdī, kad bērns ir dusmīgs, vienaldzīgs, raudulīgs vai arī pārāk priecīgs, ir ļoti izaicinoši darboties ar bērniem, kamēr tie nav nomierinājušies, nemaz jau nerunājot par iespēju trenēt vai noturēt uzmanību. Līdz ar to svarīgs aspekts ar ko skolotājam jāstrādā ir bērnu spēja saprast savas emocijas un tikt ar tām galā. Bērna spējas savu emociju apzināšanā attīstībā nozīmīga loma ir bērna ģimenei un tur valdošajām attiecībām, līdz ar to ar šo aspektu ir jāstrādā ne tikai pirmsskolas izglītības iestādē, bet arī ģimenē, kur bērns aug. Skolotāja un vecāku savstarpējai sadarbībai ir ļoti svarīga loma gan bērna spējām mācīties, gan attīstīt uzmanības prasmes.

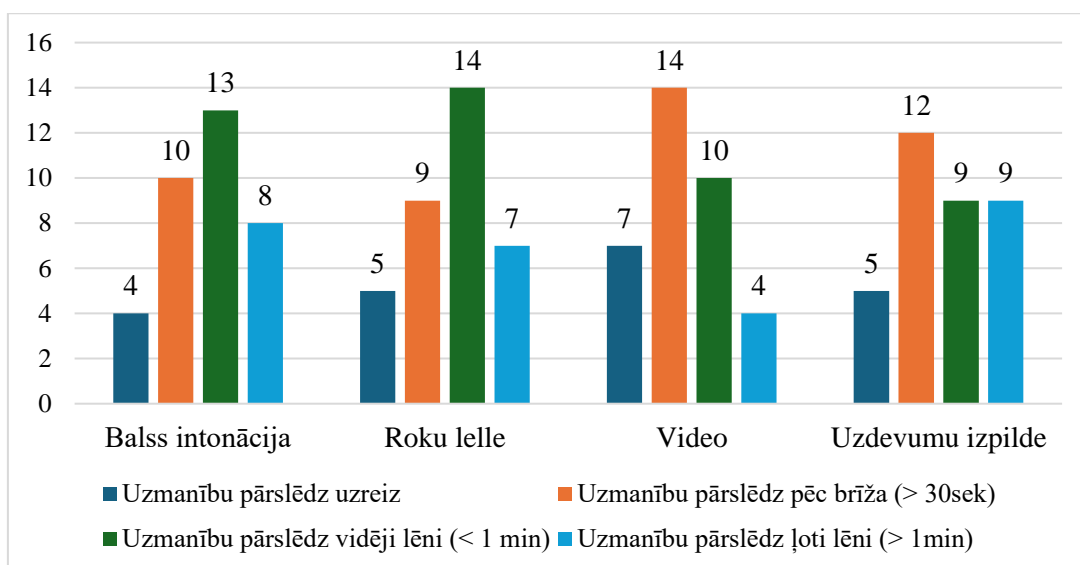
Balstoties uz teoriju par bērnu uzmanības noturību, tad bērņā ir jārada vispirms interese, lai uzmanību vispār tiktu piesaistīta. Bakalaura darba autore novērojuma laikā konstatēja, ka bērniem mācību process ir diezgan garlaicīgs, jo viņi nespēj ilgstoši nosēdēt miera stāvoklī, kas no vienas puses ir saprotams, ņemot vērā vecumposma īpatnības – iekšējo orgānu attīstību, emociju apzināšanās, vēlme socializēties. Turklāt der atcerēties, ka uzmanības noturība bērniem vēl tikai formējas, kas nozīmē, ka to var un vajag trenēt/attīstīt. Līdz ar to no bērniem vēl nevar sagaidīt pilnīgu paklausību un to, ka bērns spēs nokoncentrēties ilgstošam, monotonam darbam, lai spētu iegūt nepieciešamās zināšanas/gatavību skolas gaitu uzsākšanai.

Vēl viens secinājums, ko novērojuma rezultātā konstatēja bakalaura darba autore ir tas, ka bērniem ir grūti koncentrēties, ja klases audzinātāja mācību procesu vada vienmuļi, izmantojot novecojušus mācību materiālus. Spilgts piemērs ir, ja audzinātāja runā par sauli, sniegu vai lapkriti, bet tajā pat laikā aiz loga ir pilnīgi pretējas dabas parādības, ņemot vērā dabas izmaiņas, vairs nevar runāt par sniegu decembrī, jo decembrī sniegs vēl arvien var nebūt.

Pēc novērojuma veikšanas, bakalaura darba autore veica eksperimentu. Eksperimenta laikā tika izmantota viena pasaka. Pasakas lasīšanas veids katreiz bija savādāks. Pirmajā reizē, bērniem tika lasīta pasaka, kur skolotājs mainīja tikai balsis intonāciju. Otrajā reizē tā pati pasaka tika lasīta un papildus tika izmantota roku lelle. Trešajā reizē to pašu pasaku bērni jau skatījās kā multiplikācijas filmu (video). Savukārt ceturtajā reizē, pirms pasakas lasīšanas, bērniem saprotamā valodā tika skaidrots, kādi uzdevumi tiem būs jāizpilda. Katrā reizē, kad nodarbības laikā tika strādāts ar pasaku, bakalaura darba autore fiksēja informāciju par bērniem, to reakciju un protams uzmanības spējām.

Zemāk redzamajā diagrammā (sk. 13. attēlu) ir pieejama informācija, kā mainījās bērnu spējas pārslēgt uzmanību, atkarībā no pasakas stāstīšanas veida. Brīdī, kad pasaka tiek lasīta un tiek izmainīta tikai balsis intonācija, tad no 35 bērniem tikai 4 bērni uzmanību pārslēdza uzreiz un 10 bērni pēc brīža, kas ir mazāks par 30 sekundēm. 13 bērni uzmanību pārslēdza laikā līdz 1 minūtei un 8 bērniem uzmanības pārslēgšanai bija nepieciešams laiks, kas ir ilgāks par 1 minūti. Ja skatāmies pasakas lasīšanu, kur tika izmantota roku lelle, tad uzmanības pārslēgšanas rādītāji ir uzlabojušies, bet ļoti minimāli: 5 bērni uzmanību pārslēdza uzreiz, 9 bērni pēc brīža, kas ir mazāks par 30 sekundēm, 14 bērni uzmanību pārslēdza vidēji lēni un 7 bērniem bija nepieciešams laiks ilgāks par vienu minūti, lai uzmanība tiktu pārslēgta. No kā darba autore secina, ka gan pasakas lasīšana ar izmainītu balsis intonāciju, gan pasakas lasīšana ar pirkstu lelli, pētāmās grupas bērniem uzmanības pārslēgšanas spēju neuzlabo ļoti būtiski.

Savādāka situācija veidojas brīdī, kad pasaka tiek rādīta kā multiplikācijas filma, kur uzmanības pārslēgšanas spējas bērniem ir ievērojami labākas. No visiem pētāmajiem bērniem, pēc multiplikācijas filmas noskatīšanās uzmanību pārslēdza: 7 bērni uzreiz, 14 bērni pēc brīža, kas ir mazāks par 30 sekundēm, 10 bērni uzmanību pārslēdza vidēji lēni un tikai 4 bērni uzmanību pārslēdza ļoti lēni. Ja salīdzinām ar divām iepriekšējām metodēm, tad video formāta pasaka, bērnu uzmanības pārslēgšanu uzlabojusi krietni labāk. Bērnu uzmanības pārslēgšanai līdzīgi rezultāti kā pie pasakas skatīšanās video formātā ir tad, ja tiek doti skaidri uzdevumi. Lai arī rezultāti ir līdzīgi, bet tie nav labāki. Lasot pasaku, kad ir definēti uzdevumi, tad uzmanību pārslēgt spēja uzreiz 5 bērni, pēc brīža – 12 bērni, savukārt 9 bērni uzmanību pārslēdza laika līdz 1 minūtei un 9 bērni uzmanību varēja pārslēgt laika posmā, kas ir ilgāks par vienu minūti.

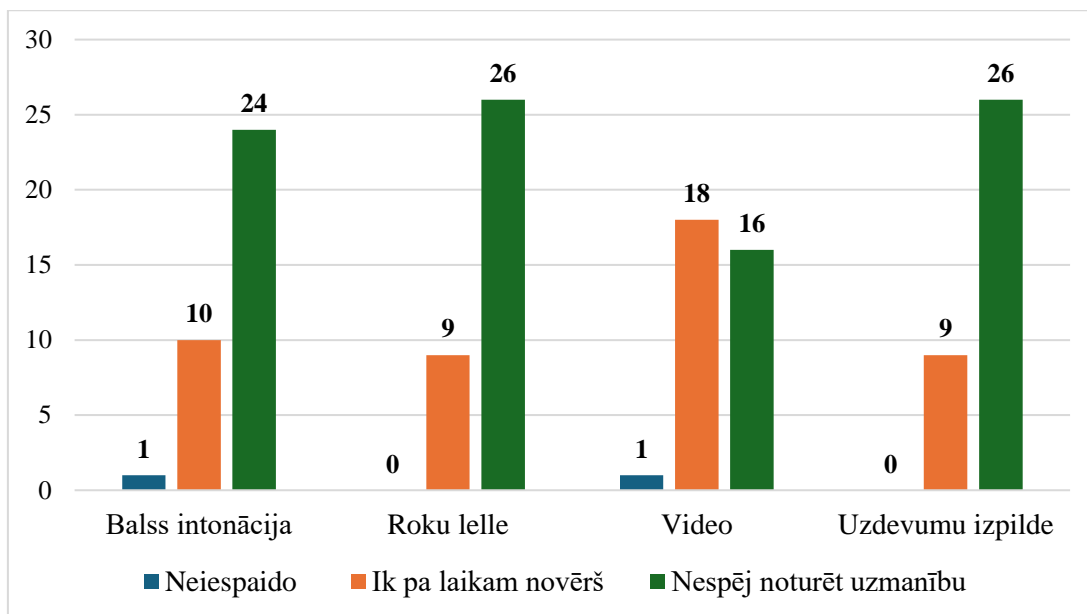

13.attēls. Uzmanības pārslēgšana

(Autora veidots attēls)

Bakalaura darba autore secina, ka pasakas lasīšanas labākais formāts ir video, jo tad bērni spēj uzmanību pārslēgt viss labāk. Video pasakas formāts ir tas, kas bērniem nodarbina gan dzirdes, gan redzes maņu, kas arī dod labāku rezultātu uzmanības spējas pārslēgšanai, kā arī bērna intereses saglabāšanai.

Uzmanības spēju nozīmīgums pieaug, par cik ikdienas dzīve tiek aizvadīta daudzu ārēju kairinātāju vidē. Ārējie kairinātāji ir gan troksnis, gan fiziskās vide – krāsas, tīrība, attēlu/lietu esamība, kurā uzturamies, gan iekšējie kairinātāji – cilvēka pašsajūta, emocionālais stāvoklis. Eksperimenta laikā, tika radīti arī blakus kairinātāji, lai izvērtētu kāda ir bērnu reakcija uz tiem. Klasē tika novietotas jaunas lietas/zīmējumi, radītas jaunas skaņas, kā arī klases telpa tika pārkārtota. Eksperimenta laikā tika konstatēts, ka bērni nespēj noturēt uzmanību, kad ir pamanījuši izmaiņas vai sadzirdējuši skaņas. Kā redzams zemāk esošajā attēlā (sk. 14. attēlu), tad lasot pasaku ar balss intonācijas izmaiņām, uz kairinātāju reaģēja 24 bērni, kas nespēja noturēt uzmanību, 10 bērni ik pa laikam uzmanību novērsa un tikai 1 bērnu blakus kairinātāji neiespaidoja. Lasot pasaku, kur tika izmantota rokas lelle, un lasot pasaku, pēc kā sekoja uzdevumu izpilde 26 bērni uzmanību nespēja saglabāt un 9 bērni ik pa laikam uzmanību novērsa uz blakus kairinātāju. Abās reizēs tika konstatēts, ka blakus kairinājuma klātesamība klases telpā bērna uzmanību novērš vienādā apmērā. Vislabākie rezultāti tika sasniegti pasakas skatīšanās (video) laikā, kad no visiem eksperimentā esošajiem bērniem, nespēja noturēt uzmanību un to novērsa pilnībā 16 bērni, 18 bērni uzmanību novērsa ik pa laikam un 1 bērns uzmanību spēja saglabāt. Pasakas iepazīšana tieši video procesā parādīja vislabākos rezultātus attiecībā uz bērnu spējam uzmanību nenovirzīt uz blakus kairinātājiem.

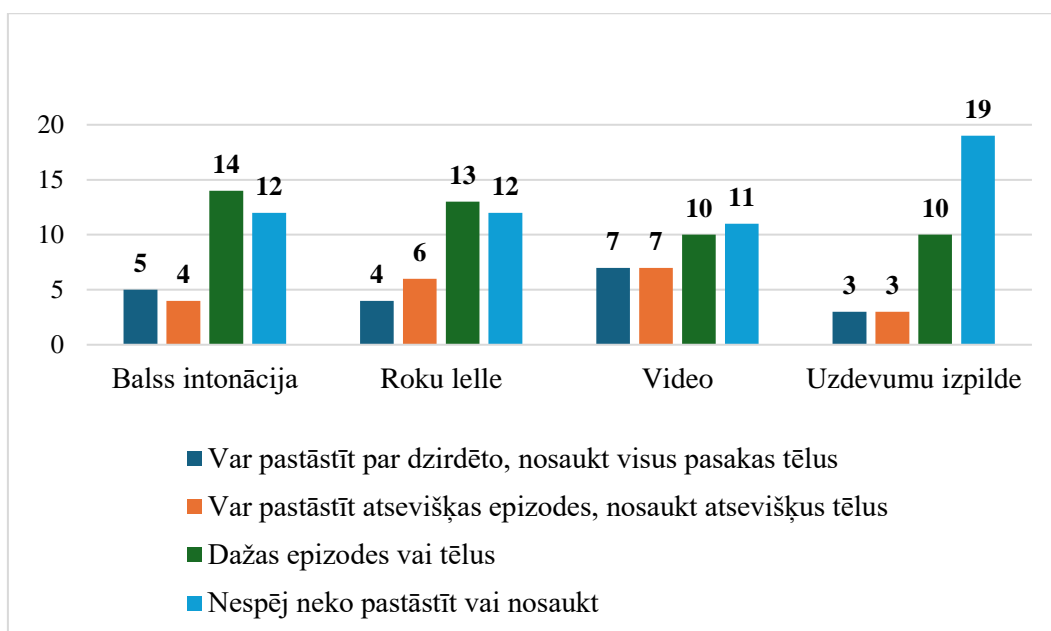

14.attēls. Blakus kairinātāju ietekme uz uzmanības noturēšanu

(Autora veidots attēls)

Apkopojot informāciju, bakalaura darba autore gūst apliecinājumu tam, ka viedo tehnoloģiju – pasakas skatīšanās ir tas, kas sniedz labāko rezultātu bērnu spējai noturēt uzmanību un nereaģēt uz blakus kaitinātājiem.

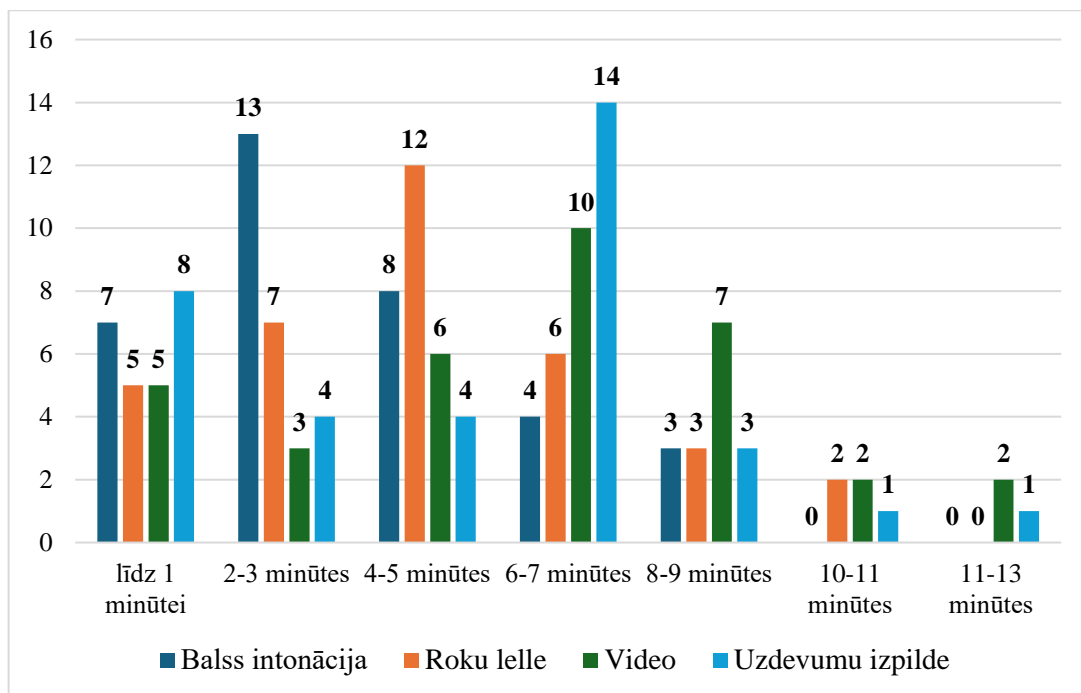
Nākamais, ko bakalaura darba autore eksperimenta laikā pētīja bija bērna spēja iedziļināties pasakas tekstā un tā saprašana. Zemāk redzamajā diagrammā (sk. 15. attēlu) ir redzams informācijas apkopojums. Pētījuma rezultāti liecina par to, ka vislabāk bērni spēja atstāstīt pasakas fragmentus, tēlus pēc tam, kad pasaka tika iepazīta tieši video formātā, kur no 35 bērniem 7 bērni var pastāstīt pasakas sižetu un nosaukt visus tēlus, 7 bērni var pastāstīt atsevišķas epizodes un nosaukt atsevišķus tēlus, 10 bērni var atstāstīt tikai dažus notikumus vai dažus tēlus un 11 bērni nevarēja neko ne pastāstīt, ne nosaukt pasakas tēlus.

15.attēls. Iedziļināšanās pasakas tekstā

(Autora veidots attēls)

Apkopojot informāciju par to, kā mainās bērnu spēja noturēt uzmanību, kad pasaka tiek lasīta/skatīta, tad bakalaura darba autore secina, ka lasot pasaku bez papildus atribūtiem, izmantojot tikai balss intonācijas maiņu, tad 13 bērni no visiem pētījumā iesaistītajiem bērniem, uzmanību spēj noturēt 7 bērni līdz minūtei, 13 bērni līdz 2 - 3 minūtes, 4-5 minūtes – 8 bērni, 6-7 minūtes 4 bērni, 8-9 minūtes 3 bērni. Pasakas lasīšanas laikā, kad tika izmantota roku lelle, tad uzmanības noturības spējas mainījās sekojoši – līdz minūtei uzmanību spēja noturēt 5 bērni, 2-3 minūtes – 7 bērni, 4 - 5 minūtes 12 bērni, 6-7 minūtes – 6 bērni, 8-9 minūtes – 3 bērni un 10-11 minūtes – 2 bērni. Savukārt pasakas skatīšanās video formātā, bērnu spējas noturēt uzmanību ir uzlabojušās, jo no visiem bērniem, kas piedalījās eksperimentā, tad 2 bērni uzmanību spēja noturēt 11–13 minūtēm, 2 bērni – 10-11 minūtes, 7 bērni – 8-9 minūtes, 10 bērni 6-7 minūtes, 6 bērni – 4-5 minūtes, 3 bērni – 2-3 minūtes, 5 bērni līdz vienai minūtei. Pasakas skatīšanās/klausīšanās video formātā parādīja vislabākos rezultātus bērnu spējā noturēt uzmanību. Arī pasakas klausīšanās, kur tiek definēti pēc tam pildāmie uzdevumi parādīja diezgan labus rezultātus, kur 1 bērns spēja uzmanību noturēt 11-13 minūtes, 1 bērns – 10-11 minūtes, 3 bērni – 8-9 minūtes, 14 bērni - 6-7 minūtes, 4 bērni – 4-5 minūtes, 4 bērni – 2-3 minūtes un 8 bērni spēja uzmanību noturēt līdz 1 minūtei (sk. 16. attēlu).

16.attēls. Spēja noturēt uzmanību

(Autora veidots attēls)

Bakalaura darba autore secina, ka pasaku izmantošana pedagogiskajā procesā, veicina bērnu spējas trenēt un attīstīt uzmanības spējas, ja pasaku iepazīšanas process tiek kombinēts – pasaku lasīšana ar intonācijas maiņu un roku lelles palīdzību kā arī pasakas skatīšanās video formātā.

3.2.Praktiskais darbs ar bērniem

Bērni ir gudri, zinātkāri, aktīvi un katrs no viņiem ir tik atšķirīgs un unikāls. Darbs ar bērniem ir izaicinājumu pilns, jo sākotnēji bērni cenšas pārbaudīt un izpētīt robežas. Bērna vēlme ir saprast ko un cik daudz bērns var darīt pēc saviem ieskatiem, cik noteikumiem var nepakļauties un brīvi rīkoties. Savukārt skolotāja vēlme ir realizēt izvirzītos mērķus, lai sasniegtu noteiktās prasības mācību jomā. Abas šīs intereses saskaras klases telpā, līdz ar to skolotājam ir jābūt gana atjautīgam, izdomas bagātam un pacietīgam, lai bērnu grupas ietvaros izveidotu disciplīnu, iedibinātu noteikumus un motivētu bērnus mācīties.

Uzsākot darbu ar bērniem, bakalaura darba autore veica novērojumu par to, kā ar bērnu grupu strādā otrs grupas skolotājs, kā veido attiecības ar bērniem. Turklāt novērojot skolotāja darbu, bakalaura darba autore novēroja arī to, kā skolotājas paveiktais darbs mijiedarbojas ar grupā esošo bērnu uzvedību, vēlmi mācīties un spēju koncentrēties. Tieši novērojumi, bakalaura

darba autorei lika aizdomāties par to, kā savu darbu darīt savādāk, lai bērnu interesi izdotos noturēt, kas arī veicinātu bērnu spēju attīstīt uzmanību noturību.

Strādājot ar bērniem, bakalaura darba autore sāka ar bērniem veidot tiešāku kontaktu, uzzināt par bērnu interesēm, ieradumiem un arī to, ko bērns dara pirms un pēc pirmsskolas iestādes apmeklējuma. Sarunās ar bērniem, bakalaura darba autorei kļuva skaidrs, ka piemēram, bērni ir aizrāvušies ar hagi vāgi tēlu un bērnus interesē supervaroņi: halks, supermens, dzelzsvīrs. No bērniem iegūto informāciju, bakalaura darba autore to izmantoja, ievijot to mācību procesā.

Kā viens no blakus kairinātājiem, kas tika izmantots, bija bakalaura darba autores radītās raganiņas aiznešana uz bērnu grupu. Raganiņa tika nosēdināta klases telpā, kur bērni to uzreiz nepamanīja. Savukārt, brīdī, kad tā tika pamanīta, bērni nespēja no tās novērsties, kamēr nebija apmierinājuši savu zinātkāri par to, kas un kāpēc raganiņa ir ieradusies. Tikai tajā brīdī, kad bērni bija savu zinātkāri apmierinājuši, daļa no bērniem spēja atgriezties pie mācību procesa, daļai bērnu sajūsma bija tik liela, ka bērns īsti nespēja to apvaldīt. Līdzīga situācija notika katreiz, kad klases iekārtojums tika pamainīts – nomainīti attēli, pārkārtoti plaukti, tika atskaņota kāda melodija vai skaņa. Daļa bērnu uz kairinājumu reaģēja ar interesi, kamēr saprata, kas, kāpēc un no kurienes skaņa, melodija rodas. Kādam bērnam sajūsma bija tik liela, ka tas nespēja savaldīties un pievērsties mācību procesam.

Strādājot ar bērniem, bakalaura darba autore savā pieredzē vēl izmantoja tādu paņēmienu kā kustības. Brīžos, kad bija saprotams, ka bērnu uzmanību nav iespējams atgriezt atpakaļ pie veicamā darba, bakalaura darba autore, aicināja bērnus piecelties kājās, pietuptions, pastiepties uz pirkstgaliem, sasit plaukstas kopā. Šādas mazas atkāpes no veicamā uzdevuma, ļāva bērniem pārslēgt uzmanību un atgriezt to atpakaļ pie veicamā uzdevuma.

Secinājumi

1. Bērna uzmanības noturības spējas sāk attīsties jau no brīža, kad bērns piedzimst. Sākotnēji bērna uzmanības attīstības spēju veicinātāji, ierosinātāji ir bērna vecāki un pieaugušie, kuru sabiedrībā bērns uzturas, aug un attīstās.
2. Bērns piedzimstot ir apveltīts ar lielām mācīšanās spējām, interesi par apkārtējo pasauli. Līdz ar to ir svarīgi šo bērna interesi saglabāt, sniedzot atbildes uz radušajiem jautājumiem.
3. Uzmanības noturība ir komplicēts process, ko ietekmē gan bērna fizioloģiskā attīstība, psiholoģiskā attīstība un nobriešanas, tā arī fiziskā un emocionālā vide, kurā bērns uzturas.
4. Bērna spēja noturēt uzmanību, mūsdienu kairinājuma pilnajā pasaulē, kļūst arvien nozīmīgāka spēja, jo tieši uzmanība kā kognitīvā jeb izziņas procesa daļa palīdz orientēties informācijas apjomā un plūsmā, kas kairinājumu pilnajā ikdienas dzīvē, ļauj paturēt uzmanības lokā svarīgo un ignorēt nebūtisko.
5. Bakalaura darba ietvaros veiktais pētījums apliecina, ka pirmsskolas izglītības iestāžu klasēs ir digitālās paaudzes pārstāvji, kas atbilstoši digitālā laikmeta prasībām vēlas izmantot, izmanto jaunās tehnoloģijas un tas dod labāko rezultātu mācību vielas apgūvē un rezultātu sasniegšanā.
6. Pētījumā iegūtie dati apliecina, ka pasaku iepazīšana tieši ar viedo tehnoloģiju palīdzību, veicina to, ka bērnu uzmanības noturības spējas tiek attīstītas veiksmīgāk, neraugoties uz to, ka uzmanības attīstības process bērnam vēl turpinās.
7. Pētījuma rezultātu apkopojumā, bakalaura darba autore, secina, ka pasaku iepazīšanas process ar viedo tehnoloģiju palīdzību, uzlabo bērniem uzmanības pārslēgšanu un spēju noturēt uzmanību, salīdzinot ar pasakas iepazīšanas procesu, kad tiek mainīta balss intonācija, izmantota pirkstu lelle vai dots uzdevumu skaidrojums, kas būs jāpilda.
8. Lai arī bērni pirmsskolas izglītības iestādē vēl pilnībā nespēj tikt galā ar savām emocijām, bet ir svarīgi bērnus izglītēt šajā jomā un sniegt atbalstu emociju apzināšanā un prasmju attīstīšanā, lai tās savaldītu. Būtiska loma ir vecākiem.
9. Apkopojot pētījuma datus, bakalaura darba autore arī secina, ka bakalaura darbā izvirzītā hipotēze ir apstiprinājusies, jo pasaku iepazīšanas procesā uzmanības noturība tiek sekmēta, ja pedagogs pārziņ uzmanības noturības paņēmienus

un izmanto bērnu interesēm, pieredzei atbilstošas pasakas. Efektīvākais veids ir pasakas video formātā.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Adak Özdemir, A., Hıdır, F., Özdemir Beceren, B. (2019). Examining the use of picture books in preschool education institutions. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 15(2), 535-559. Retrieved from: Education Resources Information Center;
2. Ahmet, N.C. (2021). Examining the Digital Nativity Levels of Digital Generations: From Generation X to Generation Z. *International Journal of Education*, 9(4), 433-444. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi: 10.34293/education.v9i4.4224;
3. Andersone, R. (2009). Through fairy-tales to math in the lessons. *Acta Didactica Napocensia*, 2(2), 111-118. Retrieved from: Education Resources Information Center.
4. Anspoka, Z., Cernova, E., Lanka, A., Helmane, I., Alsberga, M., Antīņa, I., ..., Volāne, E. (2016). *Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai*. VISC, e-ISBN 978-9934-540-08-0. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf;
5. Ābola, S., Zemīte, I. (2021). *Literatūra 5. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC;
6. Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC;
7. Bartan, M. (2020). The use of storytelling methods by teachers and their effects on children's understanding and attention span. *Southeast Asia Early Childhood Journal*, 9(1), 75-84. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi: 10.19171/uefad.533239
8. Breslavs, G. (1999). *Psiholoģijas vārdnīca*. Rīga: Mācību grāmata;
9. Čepmens, G., Kempbels, R. (2017). *5 mīlestības valodas*. Rīga: Zvaigzne ABC;
10. Deivisa, S. (2020). *Montesori Mazulis*. Rīga: Latvijas mēdiji;
11. Dumans, N. (2018). The meaning of fairy tales in the children's psyche. *Journal of social and humanities sciences research* 5(23), 1078-1084. Retrieved from: Education Resources Information Center;
12. Fišers, R. (2005). *Mācīsim bērniem mācīties*. Rīga: Izdevniecība RaKa;
13. Hari, Dž. (2024). *Nozagtā uzmanība. Kā atgūt koncentrēšanās spēju*. Rīga: Zvaigzne ABC;
14. Jurgena, I. (2002). *Vispārīga pedagoģija*. Rīga: Izglītības soli;
15. Kakvāns Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija;
16. Kalve, A., Stikāne, S., Tretjakova, S. (2006). *Literatūra 5.klasei*. Rīga: Pētergailis;

17. Kivunja, Ch. (2013). Embedding Digital Pedagogy in Pre-Service Higher Education To Better Prepare Teachers for the Digital Generation. *International Journal of Higher Education*, 2(4), 131-142. Retrieved from: Education Resources Information Center. doi:10.5430/ijhe.v2n4p131;
18. Kuczala, M., & Lengel, T. (2010). *The Kinesthetic Classroom*. SAGE Publications, e-ISBN 9781412979542, 1412979544. Pieejams: https://www.google.lv/books/edition/The_Kinesthetic_Classroom/u3PJV-POIuMC?hl=lv&gbpv=0;
19. *Latvijas Republikas Satversme*. (15.02.1922). LR likums. Redakcija: 02.11.2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis;
20. Lauksmans, F. (1999). *Filozofijas ABC*. Rīga: Alberts XII;
21. Lāms, E. (2024). *Literārā pasaka*. Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/194996-liter%C4%81r%C4%81-pasaka>;
22. Lasītmācīšana viegli un ar prieku: Rokasgrāmata skolotājiem. Project “REF: reading with ease and fun”, 2015. Pieejams: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/9a304671-a3d9-40f8-9e44-f8d5f659663e/REF-Handbook-LV.pdf>;
23. Malpaleni, S., & Farny, S. J., & Wiwik H. (2018). Application of Storytelling Method in Early Childhood Education Institute as the Implementation of Permendikbud No. 146 of 2014 in Appendix IV in the Manual Learning of Early Childhood Education. *Advances in Social Sciences, Education, and Humanities Research*, (244), 127-131. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi: 10.2991/ecpe-18.2018.27;
24. March, S. & Fleer, M. (2016). Dramatic events in fairy tales and play. *International Research in Early Childhood Education*, 7(1), 68-84. Retrieved from: Education Resources Information Center;
25. Margeviča-Grinberga, I., Šūmane, I. (2020). *Mūsdienīga mācību vide skolēnu aktīvai iesaistīšanai mācību procesā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds;
26. Miltuze, A. (2016). Bērnu un pusaudžu attīstība digitālajā laikmetā: pozitīvie un negatīvie aspekti. *Tagad*, (10), 20-26;
27. Munoz-Luna R., & Jurado-Navas, A. (2016). Routine Breakers for Emotionally Active Learning: A Case Study. *International Journal of Higher Education*, 5(4), 52-62. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi: 10.5430/ijhe.v5n4p52;

28. *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem.* (21.11.2018). Noteikumi. Redakcija: 01.09.2019. Rīga: Latvijas Vēstnesis;
29. Plaude, A. (2009). *Bērns starp pieaugušajiem.* Rīga: Zvaigzne ABC;
30. Plebanek, D.J. & Sloutsky, M.V. (2017). Costs of Selective Attention: When Children Notice What Adults Miss. *Psychological Science*, 1-10. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi:10.1177/0956797617693005;
31. Rieber, W.R., & Robinson K.D. (2004). *The essential Vygotsky.* Springer US, e-ISBN 9780306485527, 0306485524. Pieejams: https://www.google.lv/books/edition/The_Essential_Vygotsky/uGp6U1WqFi4C?hl=lv&gbpv=0&kptab=overview;
32. Rubene, Z. (2024). *Digitālā bērniība.* Rīga: Jāņa Rozes apgāds;
33. Sālījuma, G., Valtere, V. (2021). *Literatūra 4. klasei.* Rīga: Zvaigzne ABC;
34. Sebre, S., Miltuze, A. (2022). *Attīstības psiholoģija.* Rīga: Zvaigzne ABC;
35. Skola2030.lv *Pirmsskolas mācību programma.* Pieejams: <https://mape.gov.lv/api/files/484E21C4-207E-4089-AEBD-B2AA48C275BE/> ;
36. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija.* Zvaigzne ABC, e-ISBN 9984173690. Pieejams: <http://gramataselektroniski.wordpress.com>;
37. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē.* Rīga: Izdevniecība RaKa;
38. Špona, A. (2022). *Padagoģija Pārdomas Atziņas.* Rīga: Izdevniecība RaKa;
39. The National Endowment for the Humanities (05.06.2002.). *Fairy Tales Around the World.* Lesson plan. Retrieved from Education Resources Information Center;
40. Ungureanu, M. (2023). The wisdom of the fairy tale in building skills for sustainable living. *Journal of Educational Sciences*, 2(48), 64-75. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi: 0.35923/JES.2023.2.05;
41. Ušinskis, K. (1980). *Pedagoģisko rakstu izlase.* Rīga: Zvaigzne ABC;
42. Vanags, E. (2019). *Pašvadīta mācīšanās-kas tas ir?* Blogs. Pieejams: <http://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/blogs/pasvadita-macisanas-kas-tas-ir>;
43. Vedins, I. (2011). *Mācīšanās māksla.* Rīga: Izdevniecība Avots;
44. VISC Speciālās izglītības nodaļa. (2018). *Informatīvs materiāls par bērna attīstību.* Valsts izglītības satura centrs. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/inf_mat_vecakiem.pdf;
45. Vorobjovs, A. (2000). *Vispārīgā psiholoģija.* Rīga: SIA Izglītības solī;

46. Zakharova, V. S., Maydankina, N. Y., Zakharova, L.M. (2020). Investigating the Effects of Cognitive and Physical Development in Children Education. *Propósitos y Representaciones*, 8(2), 475. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi: 10.20511/pyr2020.v8n2.475;
47. Zelyurt, H., & Gül, B. (2022). Analysis of the opinions of teachers on Anatolian fairy tales published by the Ministry of National Education for preschoolers. *Journal of African Educational Research*, 10(1), 6-13. Retrieved from: Education Resources Information Center. Doi: 10.30918/AERJ.101.21.153;
48. Zambat, R., & Zülfikar, T. S. (2006). An Investigation of Conversation and Story Telling Activities Used by Preschool Education Teachers. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(2), 602-608. Retrieved from: Education Resources Information Center;
49. Widiyaningrum, N., & Masitoh, S., & Hasibuan R. (2018). The influence of the storytelling method on the development of children's language. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, (212), 283-286. Retrieved from: Education Resources Information Center;
50. Л.С.Выготский (2005) ПСИХОЛОГИЯ. ПСИХОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕКА. Москва: СМЫСЛ;
51. Лабковский, М. (2021). *Хочу и буду. 6 правил счастливой жизни или метод Лабковского в действии*. Москва: ЭКСМО.

Pielikumi

1.pielikums. Novērošanas protokola paraugi

Uzmanības pārslēgšana				
	Uzmanību pārslēdz uz reizi	Uzmanību pārslēdz pēc brīža (līdz 30 sekundēm)	Uzmanību pārslēdz līdz 1 minūtei	Uzmanību pārslēdz ļoti lēni (ilgāk par 1 min.)
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				
Bērna vārds				

Bakalaura darbs „ Uzmanības noturības sekmēšana 3. vecumposma bērniem pirmsskolas izglītības iestādē pasaku iepazīšanas procesā” izstrādāts Latvijas Universitātes Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Sintija Kuiva

(vārds, uzvārds)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītājs/a: _____

(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

ŠIS DARBS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU.